Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХХЕЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 31 май, 1977 шу. ● № 65 (5732). ● Мах 2 кеп.

29 мае Л. И. БРЕЖНЕВА телевидене гІолла даь къамаьл

Хьамсара советски а французски а телехьежархой!

Башха дукха ха йоаццаш хьалха телевизионни экрана тІара аз къамаьлаш дир Францена лаьрхІа яьча передача тІа. Цу хана, дІадахача шера октябрь бетта, французски телевидене дІахьош дар Советски Союза кІира. ТІаккха хІанз чакхдоалаш да Советски телевиденера Франце кІира. Хетаргахьа, Францин Советски Союзи цу даькъе дІаэттай тайп-тайпара общественни строй йолча мехкашта юкъера цахаддаш дІа-юха хувцамаш дара керда гІулакх юкъе доаладара болам дІаболабаьраш а хинна. Дика да, нагахьа санна, из болам традици хинна дІаотте. Боккъалдар аьлча, советско-французски вІаши цхьана гІулакхаш лeладара Іоаяьй йІаьхий традицеш я яхар лард йолаш да. Аз яхар да: паччахьалкхенашта керте латтараш хІара шера практически вІашагІбеттабалар; вІаши юкъе латта гІулакхаш кІоаргдараи дунен халкъашта юкъера актуальни гІулакхаш дІа-юха мел дувцараи цахаддаш дага дувлар; пятилеткагара пятилеткага кхоача тоабараш дІа-юха далар шозза алсамдаккхар; хІанзле ший доккха истори долаш дІаэтта культурни ганзаш дІа-юха йовзийтар.

Тхо тІехьа да вай мехкашкарча халкъашта юкъера бувзамаш цахаддаш дегІаахийтараи цар формаш кхы а шеръяраи йІаьхегІа хилийтараи. Кхы а дукхагІа, дикагІа дІа-юха довзаш хургда вай. Цо вай дуг вІаши болча тешамга.

Массане кхетадеш да мехкашта юкъе тешам чІоагІбар вай хана мел боккхача лоархІаме да. Доазув доаццаш лоархІаме да из, хІара халкъа а дерригача халкъий а кхерамзле Іалашъяр санна дола боча хІама дувцаш хилча. Укхаза овлан тІара декхар — герз Іоадар дІахо ца дахийтар.

Цхьаволчо ала тарлу цу хьакъехьа хьалхагІа дукха дийцад, аьнна. Бакъда, из бакъдар дукха юкъе леларах кхоачалу къаьста ахча дац. Цул совгІа герз Іоадар дІахо ца дахийтар а дац алхха дІадахар кердадалар санна. Ала деза, планета хІанзле а дерригa хІама хІалакдеча средствашца тІехъяха яле а, долаш да хІара шера кердача тайпареи кердача системийн герз хьадарца кхерам тІатувса дІахо кхы а чІоагІагІа дунеина зедергдола реальни хьалаш.

Оаш аргда, мишта дІахо а, мишта дукхагІа а. Цудухьа хІанз хьатІакхаьчай соца ха!

Со тешаш ва, цхьаккхе паччахьалкхен, общественни деятель, цхьаккхе а уйла еш вола саг тІема кхерама духьала лоаттабеча къовсама шийна доагІача даькъах юстара вала йиш йолаш ца хиларах. Адамлен кхоаненах бола бехктоккхам ма-бий из.

Аз къайлахьац, стратегически дар а юкъе долаш, герз Іоадарца дукхагІа вайга уйла яйтар американски кердача администраце цу дешай хьакъехьа лаьца никъ хилар. Из къаьгга тІаберзабаь ба США-на цхьан оагІонгахьа совле хилийтара. Цу наькъо, кхетадеча беса, цхьаккхе а гІо дац, иштта а геттара тІехьдаьнна, СССР-аи США-неи юкъера стратегически герз хьадар юха соцадара доазув оттадараи йІаьххача хана барт бараи долча гІулакхашта.

Бакъда, укх деношка Женеве хиннача СССР кхыча мехкашкарча гІулакхий министрен США паччахьалкхен секретареи вІашагІкхетаре белгалдаьлар — Москве хиннача мартовски переговорашца нийсдича — хьалха цхьадолча доакъошка вІашка да ца мегача гІулакхех цхьадараш вІаши гаргадаха доладалар. Цхьабакъда, духхьал дІаала деза: США конструктивни наькъа тІа ца хилар бахьан долаш цІенхаштта дІахьалхашкахьа ца даьнилга. Укхаза гучох кхы а дукха низ тІабахийта безаргба. Керттердар да американски администраци йиза реалистически позицеш тІа ялари цхьатарра бокъонаши цхьатарра кхерамзлеи хилара принципа тІа ялари.

Советски Союзага диллача, аз хьалхагІа а яьхад, хІаьта хІанз цІаькха а ях: дукхалга а дикалга а диллача герз Іоадара доазув оттадара тІехьа лоаттабаь ца Іеш вІаши тарлургдолчеи нийсхони хьалашка герз дІадаккхара а тІехьа къовсам лоаттабара оаха низаш кходергдац. Нагахьа санна тІом хинначул тІехьагІарча шерашка Іайнача проблемашца бувзам бола чхара цІаьхха меттахьа яккха торо еце тхо кийча да кІезиг-кІезига гІулакхаш чакхдаха а. Царех «кІезиг-кІезига гІулакхаш» оал сов чІоагІа из ай ца дара. Бакъда, царех хІара гІулакх чакхдаккхаро тІехьашка боаккхаргбар тІема кхерам, аттача боаккхаргбар къахьегача наха тІалатта герз Іоадара Іоткъам.

Фуд вай дувцар?

Ядерни герз дІахо а дІадоаржаде йиш ца хилара гІулакха тІара дІаволалургва со. Мехкагара мехка доалаш из дІадаржар царех цхьанне а кхерамзле лораеш хургдац, ван ханя этта нийсхон оарам лорабара гІо дергдолаш дац. Бакъда, цо совбоаккхаргба ца ховш никкха а ядерни конфликт эккхара кхерам. ТІаккха цхьанна а «ядерни зонтикаша» вай Іоажала дуІа кІалхара доахаргдац. Цудухьа тІабахийта беза берригa низ уж проблемаш тешшаме, универсально чакхъяхара. ДІахо оаха лех кердача тайпара а системаш а йола масс хІама хІалакдеш дола герз хьадар соцадара духьа цхьа барт бар. Из дича массанена пайда мара хургбацар.

Варшавски договора тхоай союзникашца цхьана Хельсинке хиннача совещане дакъалаьцача мехкашка оаха дІакхайкадир цхьаннена духьала вокхо хьалхагІа ядерни герз юкъе ца даккхара тхоаш тІехьа хилар. Цу деша хьакъехьа переговораш ярн уж къоастадари шишийна пайдане хинна Іергдац. Сона хетаргахьа, из боккхача лоархІаме хургдар къаьстта из дукха Іайнача моттиге дар а долаш Европера мугІарера герз дІадаккхара.

ТІема кхерам кІезигбар духьа укх тІеххьарча шерашка вай де мел яьхар дагардергдац аз. Цу гІулакха вай тийнна предложенеш дика йовзаш я. Вай уж увттаю тІема низ алсамбаккхара тІаерзаяь политика тІа-тІа чІоагІагІа, гІар айяь дунен халкъашта юкъерча кхерамзлен хьашташта духьала йоалаш латтандаь. Цудухьа вай инициативай маІан цаІ да: Іоадеш латта герз юхакъовларга гІолла, герзаш дІададарга гІолла кхерамзле Іалашъяр.

Бакъдар аьлча, аз ювцаш йолча позитивни решенеша дІадех дукхача паччахьалкхенашеи халкъашеи цхьана къахьегийга. ХІаьта шоай гІулакхаш чакхдахара царех хІаранена шерра никъ корабоагІаргба. Шеко яц, Францн санна йолча державага цу гІулакха юкъе ондо дакъа лоацалургхиларах. Вай теркалдаьд 1976 шера 12 октябре Франце президента В. Жискар д' Эстэна французски телевиденеца шеннача интервью тІа массане а цІендаь а эффективно герзаш дІадахара идеяна тІехьа я Францн аьнна хьакхайкадаь дешаш. Из лоархІаме заявлени я.

Цкъа санна дуккхаза а дувца дийзад са кхоххам кІаьдбара гІулакхо дунен халкъашта юкъерча ерригача климата аьттув бола воздействи еш хилара хьакъехьа. Мичча бесса хийца а уж уйлаш хувца бахьанаш сона гуш дац. ХІаьта белгалдаьккхача нийса хургдар кхоххам кІаьдбара гІулакхо цхьаццайолча моттигашка белггалара сатем оттабаь хилар.

ЦІаькха а кхы цІаькха а аргда аз — машареи кхоххам кІаьдбареи гІулакх хІаране гІулакх хила деза. Машар чІоагІбарга бодача наькъа тІа карагІдувлараш кхоачаденнад ала йиш йолаш дац. Керда чакхдаха дезача гІулакхий юхьиг я уж. Вай уж чакхдаха кийча да. Цудухьа Францн а цу наькъагІа яхарга дог доахаш да вай.

Ерригача паччахьалкхений — ерригевропейски совещане доакъошхой торо я кастта Белграде хургдолча вІашагІкхетарца дувзаденна шоай цІена дог-уйла цІаькха а практике хьахьокха. Вайна ловра, из, ше дагалаьцача маІанга хьежжа, Хельсинке уйла дІахо хьолгеи дегІайоалаелгеи, кхоххам кІаьдбара процесс дегІайоалаеча кхы цхьаькха звено а хинна дІаоттар. Де йиш йолаш хІама дий из? Да, нагахьа санна бохамий акцена санна а ца кийчлуш, цхьана гІулакхаш леладара акцена санна цуния кийчделчеи из чакхъяьккхачеи. Из кхыча оагІорахьа лостаевенначо боккха бехктоккхам тІаэцаргбар шийна.

Машар чІоагІбар — сага эггара сийлахьча бокъон — вахара йолча бокъон лоархІамегІарча гаранteех цаІ. Цхьабакъда, вахар, вай кхетадечох, цхьа моллагІа дола вахар дац, сага хила хьакъ долаш дола вахар да. Кхетадеш ма-дарра, тайп-тайпара социальни слояши тайп-тайпара политически низаши шо-шоай общественни идеалашта тІехьа латт. Вай халкъо 60 шу хьалхагІа цІенхашттаи кхы юхалостабергбоацаши белгалбаьб ший никъ — социализмаи коммунизмаи никъ.

Цу наькъа тІа карагІдийннараш миштад ховргда дукхача хьокхамашка хьежача, цифраш, факташ хьанйцача, вІаши нийс а деш хьежача. Цу дерригача хІамаех дукха дІаьха дувца дезаргдар. Цудухьа цхьа бустам хьаэца муьъаба сона — обществера сага хьал. ХІаьта из хьанйцачул тІехьагІа вайга ала йиш я: тахан хІара советски саг дог тийша ва, ше цІаккха а хьабе болх боацаш вусаргвоацилгах, эшшаш йола образовани яккха ший йиш хиларах, ший хьаькъали таланташи тІаяхийта моттиг шийна корайоагІаргйолгах, нагахьа санна ше цамогаш хилча теркал ца веш дІакхоссаргвоацилгах, къавенначул тІехьагІа ше Іалашвеш хургволгах, ший берий кхела сатийна хила мегаргволгах. Уж сел иштта кІезига хІамаш да мотташ вац со. ХІаьта вай вІаштІехьа мел даьхараш, вай кхача гІертараш хІаьта а, царца чакхдоалаш а дац.

Керттера достамаш парте XXV съездо белгалдаь йола Советски мехка халкъа боахам дегІабоалабара иттлагІча пхе шера план кхоачашъяро вай мехкарча къахьегамхон вахара кхы а дукхагІа аьттув оолаш дола социально-экономически хьалаш хулийтаргда. Дерригача халкъо дийцачул тІехьагІа тІаэцаргдолча Советски Союза кердача Конституце политико-правови база лургьа дегІаспача социалистически общества демократи дІахо эргаяьккха тоаяра. Советски паччахьалкхен Керттерча закона тІа дІачІоагІъе лерхІ СССР арахьарча политика ленински принципаш, машар безаш лерраг Іа вай чакхбоаха никъ. Конституце йоагІаш йола положенеш дунен халкъашта юкъерча гІулакхашка дегІаухача кердача аьттув болаш йолча тенденцешца дика ювзалуш хургья.

ХІаьта юххера а — советско-французски юкъмоттига хьакъехьа. БІарчча хьанйцача дикача хьал тІа хет вайна из. Цхьабакъда вай кхы а дукхагІчунга кхача гІерт, хІаьта из дукхагІа дар вІаштІехьдаккхара кхоачамаш а торонаш а йолаш я аьнна хеташ а да вай. Цу оагІорахьа леста я ер кІира доладеннача юххье вай телевизорий экранаш тІа вайна бІарга а гуш къамаьл даьча Франце президента Жискар д' Эстэна уйлаш а.

Вайна ховш да, вай мехкашта юкъера дика юкъмоттиг дІахо дегІайоалаяра тІаберзабаь никъ советски наьха цІеначa дег тІара доттагІала уйла йолаш долча Франце халкъо шерра хьаллоацилга. ТІа-тІа дукхагІа шерлуш долча вай халкъашта юкъерча бувзамний къаьстта лоархІам бу вай, хІана аьлча цунах вайна бІаргагу укх тІеххьарча итт шера советско-французски юкъмоттиге хинна доккхий дика хувцамаш чІоагІеи кІоаргеи хилара йола лоархІаме гаранти.

Кхо кІира даьначул тІехьагІа Париже президентаца Жискар д' Эстэнаца а Франце паччахьалкхени политически кхыча деятелашца а вІашагІкхета лаьрхІа ва со. Цу вІашагІкхетаро вайна торо лургья, аьнна хет сона, франко-советски гІулакхаш, машар, дунен халкъашта юкъера кхоххам чІоагІбарга бодача наькъагІа дІахьалхашкахьа керда гІа баккха.

Маьрша дахалда шо, деза телехьежархой.

19 июнь — Моттигерча Советашка хоржамаш хула ди

Тешам — дикагІчарех

«Грознефть» объединене геологопоисковн контора болхлой хоржамашта хьалхара собрани хьайийллар моттигерча комитета председателa заместитель волча инженера Н. Ф. Трубицына. Партийни организаце секретара А. В. Хачатуровас дехар дир Ленински районни Совете депутаталла кандидат инженер - палеонтолог Алиева Тамара Газимагомедовна оттае, аьнна. Т. Г. Алиева геологопоисковн конторе балха ера юкъера школа чакхъяьккха яьлча. Болх бешшехьа цо чакхъяьккхар Грозненски мехкдаьтта институт. хІанз инженер я. Комсомола горкома член хиларах тарра, цо доккха дакъалоац общественни балха тІа. Массехказа из хийржай къахьегамхой депутатий городской а Ленински районни а Советий депутаталла.

№ 209 йолча «Связьстрой-2» треста чуйоагІача дІа-юха лелача механизировании колонна коллективо Ленински районни Совета депутаталла кандидаташ оттабе цІераш яьхар сварщика Подрезов Николай Семеновичеи колонна начальника Берсанов Хамарзий Хаматханеи.

●

Дуккхача къамий викалех латтача «Чечингсельстрой» треста ПМК-101 коллективо укх деношка № 12 йолча хоржамий округе гІолла Ленински райсовета депутаталла харжа кандидат ваьв плотникаx Бахматалиев Вахит Бетер-Султановичах. Ше укх коллективе къахьегаш яьккхача хана моллагІа шийна тІадилла балха декхар ледарло ца еш кхоачашдеш хьавенав из. Даим яхар санна ший балха норма 120—135 процент кхоачашъе карагІдоал Вахита.

Балха декхар кхоачашдара санна общественни гІулакхашта а тІера ва нов. Бахматалиев. Эггара хьалха цунца дувза доагІа из гІишлошъярен промстройматериалийн профсоюза обкома членалла хержа хилар а.

Цу дерригнеца цхьана Вахит йоакхо еш ва ший идейно-теоретически боарами балха говзали лакхъяра. Из заочно дешаш ва КъилбаседаКавказски гІишлон техникуме. Коллектива вахарца дувзаденна гІулакх бахьан ший низи хьинари кходеш воаца Вахит дукха ха йоацаш КПСС члена кандидаталла дІанйцав. Уж шаккхе декхар цо цІена кхоачашдергхиларах тешаш я коллектив.

Х. ТАТИЕВ.

Деррига наьха духьа

ОКТЯРО ЕННА НИЙСХО

«Советски Союзе хьалъяьй дегІаена, кхийна яьнна социалистически общество. Коммунистически парте кулгал а деш социализм хьалъеча толамаш дахарах доккхий принципиальни хувцамаш хиннад общественни вахара ерригача оагІошка, йовзаргйоацаш хувцаенна мехка экономика...» Къаьстта теркам тІабохийташ дийшар аз укх деношка хиннача КПСС Центральни Комитета Пленуме вай парте ЦК Генеральни секретара, Конституционни комиссе председателa новкъоста Л. И. Брежнева «Советски Социалистически Республикай Союза Конституце Проектах» яьча доклада тІара уж дешаш. ХІаьта уж дешаш чІоагІа нийса аьнна да. Вай мехкара берригa нах цхьатарра бокъонаш йолаш, хьо иштта вий, со иштта вий доацаш шоай социалистически Даьхен рузкъа дебаде, цун оборонни низ чІоагІбе гІерташ къахьегаш ба. Из иштта долга дика хьахьокх вай республико. Цхьа дезал санна халкъа боахама масе доакъошка барттайна къахьегаш ба эрсий, нохчий, украинцаш, гІалгІай, кхыча къамех бола нах. Сийлахь-йоаккхача Октябрьски социалистически революце чІоагІдаьд царна юкъера доттагІал, вошал. Цох даьнна беркат да цхьа уйла-нигат дола керда исторически общность — советски халкъ хьахилар.

Оаха, ферма болхлоша чІоагІа къоабалду «Советски Социалистически Республикай Союза Конституце Проектахи» «Советски Союза Паччахьалкхен гимнахи» дола КПСС Центральни Комитета Пленумо тІанйца соцамаш.

Парте XXV съезда исторически решенеш кхоачаш а еш, дика къахьег тха совхоза хьайбаш леладераша укх юбилейни шера. ТІеххоачацъяьй тха ферма болхлоша паччахьалкхенга шура йохкара биъ бетта план. Ах шера планагІа 750 тонн йолаш, хІанзле а Даьхенна оаха дІаеннай 600 тонн гаргга шура, вешта аьлча соаха цу ханачул 112 тонн дукхагІа. ХІанз хІара денней бийсаней 1 эзар килограммал дукхагІа шура дІалу оаха. Къаьстта овсаре къахьегаш ба доярка Назаева Хазман. Іаьсий леладер Надаева Зайнап, кхыбараш. Тхоай торонаш а лаьрхІа оаха дош деннад паччахьалкхенга шура йохкара ах шера план 16 июнеи, хІаьта шера план — ноябрге кхоачашъе, аьнна.

М. УМХАДЖАЕВА,
Урус-Мартановски района «Горец» совхоза доярка, СССР Лакххехьарча Совета депутат.

КХЫ А ХЬИНАРЕГІА КЪАХЬЕГАРГДА

Іалаьмате чІоагІа раьза долаш хьаллоац тха отрядерча механизаторашa укх деношка хиннача КПСС ЦК Пленума соцам. ХІара советски сага а санна къаьстта дог гІоздоаккх тха кердача Советски Конституце проекта хьакъехьарча соцамо.

ЛоархІам баь варгвоацаш доккхий толамаш даьхад вай мехко укх 40 шера вахара дерригача лостамех, хьалъяьй дегІаенача социализма общество. Цу хувцамех Іалаьмате нийса аьннад Пленуме къамаьл деш конституционни комиссе председателa КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева. Берригача советски наьха дог гІоздоаккхаш да Советий мехка боахам дегІабоалабеча, цхьан интернациональни дезале вІашагІкхийттача доккхийча а зІамигача а къамий культура дегІайоалаеча Ленина парте хьалхленца даьха сийлахь-доккхий толамаш. Уж толамаш дІачІоагІдергда кердача Советски Конституце тІа.

Кубанерча ахархой патриотически болам хьал а лаьца, пятилетка шоллагІча шера хьийкъа ялаташ чуэца социалистически декхараш тІаийцад тха отряда коллективо. Из декхар толамца кхоачашдара тешшаме лард дІа а еллай — дог хьоасташ хьалъэтта латт гурахьа а бІаьсти а дийна ялаташ. Социалистически Даьхен рузкъа алсамдаккхара, цун низ кхы а чІоагІбара, дунен мехкашта юкъера сий лакхдара хьинар кхо ца деш къахьега — ниттта да оаха парте Пленума соцамашта луш дола жоп.

М. КОТТОЕВ,
«Ингушский» совхоза цхьоалагІча мехотряда начальник.

ПРОФСОЮЗАШИ ЯХЬИ

Республика профсоюзни организецеша КПСС XXV съездеи профсоюзий XVI съездеи решенеш ларде а лувцаш эргадоахаш тоаду социалистически яхь леларa гІулакх. Яхье баьнна къахьегаш ба хІанз заводий, фабрикай, колхозийн совхозийн къахьегамхой хинна ца Іеш Іилманеи паччахьалкхени учрежденей болхлой а. Мадарра аьлча, вай республике тахан яхье ваьнна къахьегаш ва 270 эзар гаргга къахьегамхо, хІаьта коммунистически къахьегама ударник яха цІи яккхар духьа лелабеча боламе ваьнна болх беш ва 160 эзар совгІа саг, шоашта юкъе 78 эзар из сийдола цІи лелаераш а болаш.

Сийлахь-йоаккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача укх юбилейни шера шоаш тІаийца доккхий социалистически декхараш кхоачашделга Іалашде гІертача къахьегама коллективаша шоай балха тІа пайда эца боагІача керттерча резервах цаІ лерхІ социалистически яхь дикагІа вІаштІехьяккхара гІулакхах.

Республика профсоюзни организацеша иттлагІа пятилетка эффективностеи дикалеи пятилетка хилар даим дага а кхоабаш шерра хьаллаьцад вай мехка даьржа «Дикала пятилеткана — болхлой тешам», «ТІехьавуса цхьаккха уллув ма хилийта» яха боламаш, хІаьта «ХІара балха денна — дикала Знак» яхача девизагІа къахьегара грозненски химикаша дІайолаяь яхь цар шоай дулхах-цІийх дола гІулакх санна тІаийцад, колхозийн совхозийн коллективаша хьаллаьцай Шелковской района «Красный пахарь» колхозерча Н. Ерохина керте латтача мехотряда «ХІара кхайна — дикала Знак» аьнна дІайолаяь почин, хІаьта гІишлошъераш вай мехка цІи хезача бригадира Злобина Николая методагІа къахьегам вІаштІехьбоаккхаш ба.

Яхье яьннача участкай, бригадай, цехий меттел хІара къахьегамхочун а денна балха итогаш елга вІаштІехьдаьккхад «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода профсоюзни организаце. ШоллагІча дийнахьа заводерча радио гІолла хьакхайкабу укхаза балха тІа эггара дикагІа каьнинараш, цар даьха хьокхамаш массанена гургдолча моттигашка хьалтох. Геттара бакъахьа деш хІама да толашагІбараш хестабеча хана укхаза заданеш кхоачаш ца ераш, продукци брак йолаш арахецараш, къахьегама дисциплина телхаераш белгалбаха биц ца луш хилар а. Цу хІамо, шеко йоацаш, тІехьбусараш дикагІчарца нийсбала гІортаргбола хьалаш хьаду. Социалистически яхь тІа-тІа шерагІа йоаржаяра е йоагІаш йола йоакхо еш я завода партийни организаци а. Цу даькъе профсоюзни организацена лостам тийнна ца Іеш шоаш беш бола организаторски массово-политически болх айхха цхьана бу цар.

Иштта. кхетамца вІаштІехьдаьккхад яхь леларa гІулакх Назрановски ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» заводе, швейни производственни объединене, Грозненски района «Пригородный» совхоза профсоюзни организацеша. ЧІоагІа пайдане а бакъахьара а хІама лархІа доагІа «Красный молот» завода № 5 йолча цеха коллективо даьр. Укхаза яхь лелаелга производства структура тоаярца дийза леладу. ВІашагІъеххай комплексни бригадаш. Цар болх тоабара, балха итогаш яра вІашагІъеллай совет. Цу дерригне новкъостал ду хьалха коллектива чІоагІа низкъало еш хинна дешаш кхоачашдара аттагІа дола наькъаш лаха.

Бакъда, вайцига хІанз а Іалашдаьдац яхь вІаштІехьъяккхара ерригa профсоюзни организацеш цхьатарра йоакхо еш хулга. Яхь дика лелаярах вІалла дувцилга а яц, нагахьа санна предприяте е боахаме болх лерттІа вІаштІехьбояккхилга Іалаш ца дой, наха къахьегара эша хьалаш хьа цо дой.

Пятилетка цхьан шереи пхе беттеи ритмично болх белга вІаштІехь ца доаккхаш, даим санна тІехьаюсачарна юкъе йолаш хьайоагІа цементни завод, Аргунски йоккхача панелех цІеноп ду комбинат, Назрановски кирпичкаш ю завод, цхьаццайола кхыйола предприятеш. Из иштта доллаше а администраце къахьегам вІаштІехьбаккхара деш долчун духтІаялара, болхлой материальни моральни безам совбаккхара, ма-дарра аьлча, производствана чІоагІа Іаткъаш дола низкъала дешаш бокъалгахьа дахара йоагІаш йола йоакхо еш яц цар профсоюзни организацеш.

Октябра 60 шу дизара, тІабоагІача бетта моттигерча Советашка хургдолча хоржамий сийна доккхий социалистически декхараш тІаийцад къахьегама коллективаша. Профсоюзни организацеш декхарийла я уж кхоачашделга мишта латт хьожаш хІара участка, бригада, цеха балха тІахьожам лоаттабе, яхь кхы а шерагІа йоаржаяра денна керда торонаш леха, толашагІболча къахьегамхошта карагІдаьнар, хьалхалатта опыт массанена дІайовзийтилга Іалаш а деш, хан-ханнахьа балха итогаш е, къахьегамхошта лерттІа болх хьабара, салаІара эша хьалаш хьаде.

Укх деношка СССР Конституце проектах дола дош дувцаш хиннача КПСС ЦК Пленума балхах баьча хоама тІа йоах: «Кердача Конституце положенеш чакхъяхаро вай дерригa паччахьалкхени боахамеи гІулакхаш, Іаьдала доал дареи кулгалдареи органий болх дикала кердача боарам тІа баккха беза, цо миллионаш болча советски нахага йиш хулийтаргья экономикана доал дечa, паччахьалкхен аппарата балха тІахьожам лоаттабеча кхы а хьинарегІа дакъа лаца».

Цун маІан да паччахьалкхен гІулакхаш къестадеча мугІарерча къахьегамхой лоархІами хьинари кхы а айдергхилар. ХІаьта из Іалашдеча геттара доккха дакъа кхоач профсоюзни организацешка.

Цхьан дешаца аьлча, партийни организацей кулгалца уж декхарийла я хІара къахьегамхо коллектива юкъарча гІулакхах дог лазаш хулга, болх дикагІа хьабара даим керда торонаш лехилга Іалашде. Яхьах боала пайда боарам боацаш лакхлургба хІара сага балха тІа карагІдаьнна зІамига е доккха дика хІама санна цо яь ледарло а теркал ца еш юсаргйоаца хьалаш хІара къахьегама участке хьадой.

ІИЛМА-ПРАКТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Укх деношка КПСС обкома политпросвещене ЦІагІа коммунистически къахьегама школай пропагандистий Іилма-практически конференци хилар. Цига иштта дакъа лоацаш бар коммунистически къахьегама школай методсоветий, профсоюзий обкомийн фабрично-заводской комитетийн председателаш, парте райкомийн горкомийн секретараш, партийни комитетий секретарий идеологически балха бола заместителаш, политпросвещене кабинетий заведующеш — верригa а 600 саг.

«КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра коммунистически къахьегама школай ладувгІарий лоархІам айбарах» яха доклад йир облсовпрофа секретара П. Е. Селнике. «Коммунистически къахьегама школай ладувгІараша социалистически яхь йоаржаеча лоалача даькъах» аьнна яр Грозненски мехкдаьтта института доцента Н. Ф. Александрова яь содоклад.

Пропагандистий методически говзал лакхъяра, теори практикаца ювзара, хьалха латта производствени опыт йоаржаяра, ладувгІарий къахьегама хьинар айдара, царна нравственни кхетам лулга эргадаькха тоадара хетадаь къамаьлаш дир укхаза КПСС Старопромысловски райкома секретара А. Н. Мухортовас, Малгобекски УБР буровой начальника И. А. Галаева, Гудермесски района «Дружба» колхоза керттерча инженера Л. Б. Гайтукаева, Грозненски швейни производственни объединене цеха начальника Е. П. Кириченкос, «Грознефтеоргсинтез» объединене профкома председателa заместителa Г. И. Воронина, «Грознефтеоргсинтез» объединене учебно-курсови комбината директора И. Т. Синченкос, «Красный молот» завода парткома секретара заместителa Л. В. Кончаковас, Аргунски аьшкабетонни изделей завода, директора Л. Х. Хаджиева, Грозненски мехкдаьтта института доцента В. А. Коптева.

Конференце коммунистически къахьегама школай болх тоабара тІаерзаяь рекомендацеш тІаийцар.

ДОАКЪАР ІАЛАШДЕЧА

Юртбоахама балхашта юкъе чІоагІа бехктоккхаме да доакъар Іалашдар. Механизаторийн хьайбаш леладерийн лоархІамегІарча декхарех цаІ да эрий тІаьннеи дІайийнеи баьцаш ший хашахьа чуэцар, хІара ферме доакъара тешаме лард йолар.

23 май тІаккхоачаш 18 эзар гектара тІара буц хьекхай республике. Акташ а увттаеш хьанйцар лаьрхІача цунах 2 эзар тонн йол, 13 эзар тонн сенаж кийчъяьй, 2 эзар тонн баьций витаминни хьоар даьккхал.

Ма-могга дукхагІа йол Іалашъяр духьа республике яржача яхье хьалха да Наурски, Шалински, Шелковской районий боахамаш.

Сенаж кийчъяра балхаш дика вІаштІехьдаьха чакхдоах Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Сунженски, Шелковской районашка. Иштта, гудермесцаша план 2100 тонн йолаш хІанзле 1183 тонн кийчъяьй сенаж, хІаьта шелковчанаша план 12.2 эзар тонн йолаш — 6 эзар тонн.

Баьций витаминни хьоар доаккхаш къаьстта дика хьоккхамаш гойташ болх бу Ачхой-Мартановски района къахьегамхоша. Из тайпа доакъар даккхара шера план 27 процент кхоачашъяьй цар хІанзле. Царел дукха тІехьабисац гудермесцаш а. Укх шера планагІа даккха дезачох хІанзле диълагІа дакъа даьккхад цар из доакъар.

Цунца цхьана цхьайолча районашка хІанз а кхоачамболлаш дика вІаштІехьдаьхадац доакъар Іалашдара балхаш.

23 май тІаккхоачаш республика колхозашкеи совхозашкеи доакъар Іалашдарах йола

СВОДКА
(План проценташца)

Районаш	Йол	Сенаж	Баьций хьоар
1. Ачхой-Мартановски	—	13	27
2. Веденски	—	—	—
3. Грозненски	1	4	8
4. Гудермесски	4	56	25
5. Малгобекски	0,5	—	2
6. Надтеречни	1,4	3	2
7. Назрановски	—	—	2
8. Наурски	1,6	—	13
9. Ножай-Юртовски	—	—	—
10. Советски	—	—	—
11. Сунженски	0,1	37	11
12. Урус-Мартановски	1,2	4	2
13. Шалински	3,4	—	3
14. Шелковской	2,0	47	10
Республике	1,2	18	9
Соахка 24 май тІаккхоачаш хиннар	0,7	14	11

ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

БАЛХА КХОАЧАМБОАЦАРАШ НИЙСДАЛИЙТАРАХ

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа тIахьожама комитето болхлой хоамех баьча тохкамо хьахьекхача тайпара производственни финансови гIулакхашка доккхий кхоачамбоацараш дувлийт «Плодопром» треста № 2 йолча шурий совхоза кулгалхошаин. Езиковен Николинаси.

1976 шу 251 эзар сома маьха зе хулаш чакхдаьккхар совхоза. Дулх даккхара 86 процент, шура — 82 процент мара кхоачашъяьц планаш. 131,1 эзар сом дукхагIа дIадахийтад алапи, штатех боагIарел совнагIа лелаву 15 хаьхо. Алапена лаьрхIа-царна дIаденнад 11 эзар сом.

Совхозе во лелаю товаро-материальни рузкъан учет. Кассен складашкеи цIаьхха ревизи яц, къаьст-къаьста учет лелаяц бригадашка хьатIакхухьачен кIалхарчен доакъарашта, доаркаша, скотникаша, телятницаша дIаэцара кулг ца яздеши совхоза кулгалхоша чIоагI ца деши долча ведомства тIа бригадира ше кулг яздарца тIера дIадовх доакъараш.

Продукцеш чакхйоахача пункташка геттара воча хьале я учет. Хан-ханнахьа хьийдац отчет яла езаш дола ахча, юхаметтаоттадац продукцеш ца тоъарах е талхарах хинна зе. Цу дерригнеша аьттув боакх зуламаш леладара гIулакха.

Социалистически доалахье лораяра е еззача тайпара йоакхо яц совхоза кулгалхоша, цхьайолча хана шоаш а бокъо йоацаш дIаухийт пачхаьалкхен рузкъа. Масала, 1962 шера 18 октябрера РСФСР Министрий Совета № 1390 йола постановлени телха а еш наьха доалахьарча цIенна тIахетта совхоза чотах гIишло е бокъо еннай совхоза директора Н. А. Езиковс, 1185 сом дIа а дохийташ. Из бокъо йоаца гIулакх юха а ца тохаш ахча дIаделар керттерча бухгалтера нов Никулинас а. Асфальт йиллара распенкаш лакхъяра наькъапа 1975—1976 шерашка 8,4 эзар сом пачхаьалкхен ахча совленах дIаденнад совхозо.

Совхоза кулгалхоша лерттIа доал ца дари тIахьожам ца лоаттабари бахьан долаш ца тоъалгеи товарно-материальни хIамаш телхалгеи чIоагIа дегIаденад укх тIеххьарча хана. 1976 шера 4 эзар сомага дIакхоачаш лакхделар из, укх шера 1 январага 8 эзар сомага хьаьтIа а доалаш. 1975 шерагара соахка май беттага кхаччалца йолча хана 1535 сома маьха товарно-материальни рузкъа тоъанзар, 50 тонн сомий сок телхаяр продукцеш чакхйоахача пункта заведующи хиннача С. А. Арсаханова. Юхаметтаоттадаьдац из зе.

Доадаьча доахах хьадоаккхача дулха лерттIа тIахьожам лоаттабац совхозе. Пхе бригадира юкъ-юкъе баьча тохкамо гучадаьккхад 1119 сома маьха 1086 килограмм дIачу ца луш дита дулх.

Геттара дукха я боарамал тIех юхеюта товарно-материальни маьхера хIамаш, укх шера 1 январе 243,5 эзар сомага дIакхоачаш яр уж, цу даькъе 32,1 эзар сома маьха кIезига мах бола хIамаши, 56,1 эзар сома запасни оатхалаши йолаш. ЛерттIа кхоачашдац лакхехьарча органий приказаши распоряженеши, хан-ханнахьа хьожа а хьожаш де дезар дац къахьегамхой жалобех.

«Плодопром» треста директора нов. Дахаева лоаттабе беззача тайпара тIахьожам лоаттабац № 2 йолча шурий совхоза финансови боахама гIулакхашта. Материальни рузкъана доал ца дар, ца доагIача дIаахийтар, лечкъадар, телхадар бахьан долаш, пачхаьалкхенна даь зе юхаметтаоттадара хIама дац, учет лелаяра балхацара кхоачамбоацараш дIадахац.

Совхоза болх тоабара, 1977 шера планаш кхоачаш а тIехкхоачаш а яра, продукцега дIадолар лохдара, боахам рентабельни хилийтара, бехке барий чотах пачхаьалкхенна хинна зе юхаметтаоттадара де дезараш а деш, белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадаха декхарийла баьб № 2 йолча шурий совхоза директор нов. Езикови «Плодопром» треста директор нов. Дахаеви, укх шера 1 октябрга кхоачаш республика халкъа тIахьожама комитетага шоаш кхоачашдаьрех хоам а беш.

Бахача наьха доалахьара цIеноаш хьалдеча пачхаьалкхен ахча дIадахийтарах, фондах дала доагIачул совгIа алапи теларах, штатни дисциплина телхаярах, шийханнахьа подотчетнии кхоачаш ца хулеи ахча хьа ца даккхарах пачхаьалкхенна хинна 12,3 эзар сом зе бахьан долаш чIоагIа бехк баьб № 2 йолча шурий совхоза директора Н. А. Езиковна, цхьан бетта доагIа алапи кIал а хьожадеш (230 сом).

Бахача наьха шоай доалахьара цIеноаш хьалдеча пачхаьалкхен ахча дIадахийтарах, шийханнахьа подотчетни ахча хьа даккхарах продукцеш талхарахи лочкъораш дарахи хинна зе юхаметта ца оттадарах, материалашта учет лелаеча доккхий кхоачамбоацараш дувлийтарах бетта доагIа алапи кIал хьожадаьд № 2 йолча шурий совхоза керттерча бухгалтера декхараш ханна кхоачашдеча В. С. Никулинайгара (160 сом).

№ 2 йолча шурий совхоза боахама-финансови гIулакхашта «Плодопром» треста директора Н. Д. Дахаева лерттIа доал ца дари тIахьожам ца лоаттабари белгалдаьккхад.

* * *

Республика халкъа тIахьожама комитето баьча тохкамо, иштта Нохч-ГIалгIай АССР гIоллaрча РСФСР финансай министерства контрольно-ревизионни управлене яьча ревизе цIенхаштта кхоачамбоацараш гучадаьхар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета физически культуран спортеи комитета Къаьзаной Iам тIарча лодкаш хехка Iомалуча спортивни база финансово-боахама гIулакхашцара (директор нов. Зулкарнаев, йоккхагIйола бухгалтер нов. Свиткина). Бокъо йоацаш 11 эзар сома маьха пачхаьалкхен рузкъа дIадахийтад, материальни рузкъа тIера дIадаьккхад цар. Тохкамо хьахьекхача тайпара, 3338 сом алапеи командировкехи дIадахийта цхьаккха бокъо йоацаш дIадахийтад. Иштта, 1975 шера январь бетта денз 1977 шера февралага кхаччалца йолча юкъа ца баьча балха алапена лаьрхIа 825 сом деннад база медсестрана. Цул совгIа цу хана чухь цхьаболча шоай болхлошта лоамашка болх беш хиннаб аьнна, ерригача хана Грозне хиннаболашше а, алапеца лоархIам беш 20 процент совлен ахча теларца 1126 сом зе даьд пачхаьалкхенна.

СССР Госпланацеи Пачхаьалкхен къахьегама комитетацеи дийца а дийца 1962 шера 10 октябре араяьнна СССР финансай Министерства Госбанка ЦСУ инструкци телха а еш шоай штатни болхлоша бе беза болх штате боацарашка хьа а байташ 766 сом алапи деннад. Иштта, СССР финансай Министерства № 161, СССР Госплана № 31 йолеи инструкцеш телха а еш комиссе заключени йоацаши, цу гIулакха хила деза документаш кийч ца деши, эксплуатаце уж хинна ха белгал ца йоаккхаши, 8 эзар сома маьха материальни хIамаш шоашта тIера дIаяхьай цар.

Инвентаризаци еш склада заведующе М. Х. Хасикова 59 сома маьха цхьяраш ца тоъаши 138 сомага дIакхоачаш вожаш совленаьи хиннай материальни хIамаш. 15 сома маьха 100 даьсса галий бухгалтерски учетах чакх ца а доаккхаш накладни расходашта юкъедихьад.

ТIахьожам боацаш лелаю дешара-тренировочни база автотранспорт. Цо беш бола никъи доагаду бензини дIаяздац наькъа листаш тIа. Соахка оттадаьча лимитал совгIа 2400 сом дIадахийтад транспорта гIулакхашка.

Спортивни дешара тренировочни базе пачхаьалкхен дисциплина лоха хиларцеи бухгалтерски учет во вIаштIехьяккхарцеи, иштта Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча физически культуран спортеи комитето во тIахьожам лоаттабарцеи хьахилар уж кхоачамбоацараш.

Тохкам беш гучадаьнна кхоачамбоацараш дIа а доахаш, харцахьа дIатийннача алапеи командировочнейи, иштта бокъо йоацаш тIера дIадаьхача материальни рузкъанеи чотах пачхаьалкхенна хинна зе юхаметтаоттаде декхарийла яьй Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете гIоллара физически культуран спорт-и комитет (Б. О. Гайсанов), лодкаш хехка Iомавалара спортивни база (Зулкарнаев). Болхлой хила без-безача моттигашка дIаоттабелга, спортивни база транспорта болх тоабара дешаш вIаштIехьдоахилга, цу гIулакхашка хила йоагIIаш йола порядок оттаелга хьадийхад царгара, укх шера июль бетта цу гIулакхах даьчох Нохч-ГIалгIай халкъа тIахьожама комитетага хоам а бергболаш.

Бокъо йоацаш дIатийна алапий командировочнии бахьан долаш пачхаьалкхенна хинна зе юхаметтаоттадара дешара-тренировочни спортивни база директор волча нов. Зулкарнаевгара 2 бетта алапи кIал хьожадаьд (250 сом), хIаьта йоккхагIйолча бухгалтергара нов. Свиткинайгара — бетта алапи (85 сом).

Цул совгIа, республика халкъа тIахьожама комитета баьча тохкамо гучадаьха кхоачамбоацараш шоай совещане дийца а дийца уж дIадахара де дезараш дара, цадоагIараш лeладаьрашта бехк бара дола приказ техад физически культуран спортеи комитета кулгалхоша.

АКТИВИСТИЙ НОВКЪОСТАЛЦА

1975 шера 28 марта СССР халкъа тIахьожама комитета хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдеш скважинай фондий болх тоабарен буруь тохача моттигашка уж сихагIа хьалъяь яхареи чотах мехкдаьтта алсамдаккхара торонаш гучаяхара тIахьожам лоаттабара цхьадола хIамаш даьд Нохч-ГIалгIай АССР халкъа тIахьожама комитета органаша. 1975 шера 6 декабре «Грознефть» объединенеи цул мехкдаьтта доаккхача управленеи кулгалхошца совещани йир республика халкъа тIахьожама комитето. Иштта цу совещане дакъа лоацаш хилар мехкдаьтта доаккхача районашкарча халкъа тIахьожама комитетий председателаш. Гулбенарашта йовзийтар мехкдаьтта доаккхача моттигашкарча производствай торонех пайда эцара тIахьожам лоаттабара дош дувцаш СССР халкъа тIахьожама комитете 1975 шера 28 октябре хиннача совещане материалаш.

Цунца дувзаденна дикагIа пайда хургболаш мехкдаьтта скважинай эксплуатационни фондагIа пайда эцара, сихагIа уж хьалъяь яхара тIехьа лоаттабеча тIахьожама даькъе дезараш дувцаш халкъа тIахьожама группашцеи постацеи семинараш йир цига дакъа лоацаш хиннача председателаша.

Цул тIехьагIа 1975 шера 11 декабре «Скважинай фондий болх тоабарен уж эксплуатаце дIалулга сихдарен чотах мехкдаьтта алсамдаккхара торонаш гучаяхара тIехьа лоаттабеча тIахьожама эффективность лакхъярах» соцам тIаийцар республика халкъа тIахьожама комитето.

Малгобекски, Октябрьски, Старопромысловски, Сунженски, Надтеречни районий халкъа тIахьожама комитеташа из дош шоай заседанешка дийца а дийца оттайир хоадам болла мероприятеш. ХIаьта 100 совгIа саг а хиннав ца гIулакх тохкаш.

«Старогрознефть» НГДУ кулгалхошца тохкама итогаш ювцаш совещани йир Нохч-ГIалгIай халкъа тIахьожама комитето.

Мехкдаьтта даккхара торонаш гучаяхара тIехьа боккха болх баьб «Грознефть» объединене хIара предприяте. Халкъа тIахьожамхоша яьча рейдаца, тохкамаша гучадаьхача кхоачамбоацарех дувцаб халкъа тIахьожама группай стенгазеташ тIа, пенгазеташ тIа.

Болх ца беш йолча скважинашта тIачIоагIбир халкъа тIахьожамхой. Уж болх бе йолаялийтара увттаеча мероприятешта тIахьожам лоаттабора цар. ХIаьта «Грознефть» объединене предприятей болх тоабара дика беркат а даьлар халкъа тIахьожама органий балхах.

Мехкдаьтта даккхара план 102,5 процент кхоачаш а еш, соахка заданел совгIа 188 эзар тонн мехкдаьтта даьккхар Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахоша. Иштта, дIадахача шера скважинай эксплуатационни фондах пайда эцилга тоадаран уж болх бе йолайолийтилга сихдара чотах мехкдаьтта доаккхилга алсамдаккхаран хоадам болла хIамаш карагIдаьлар «Грознефть» объединене коллективашта. Укх шера 1 январага болх бе йолаялийтар нерда 4 скважина. ХIаьта соахка планах 11 скважина эксплуатаце дIаяла лаьрхIа хиннача ерригa 17 скважина болх бе йолаялийта вIаштIехьдаьлар объединене коллектива. Цар чотах 570,8 эзар тонн мехкдаьтта даьккхар. Цул совгIа, сеца латташ хинна 15 скважина болх бе йолаялийтарца кхы тIа 168,6 эзар тонн.

Мехкдаьтта алсамдаккха а вIаштIехьдаьлар «Грознефть» объединене мехкдаьттахой. ДIадахача шера 543 эзар тонн мехкдаьтта даккха торо хилийта йола 1311 геолого-техническе мероприяти чакхъяьккхар цар. Ремонт яь болх бе йолайлийтар къаьнача фондах йола 5 скважина. Цу дерригнеша торо хилийтара бахьан долаш дIадахача шера мехкдаьтта доаккхилга планах 102,5 процент, мехкдаьттаца хьайоагIа газ йоаккхилга 101,3 процент кхоачашдир объединене коллективаша.

ДIадаха шу долалуш 4 фонтании скважина тIаккхийтта йоллаше а дерригнеца лоархIам бича 94,6 процент мара хиланзар соахка даьккха — кIеж етташ хьауха мехкдаьтта. Цудухьа хьалхарча шера даьккхачуница нийсдича 0,4 процент лохделар из. 1976 шера ерригa объединени чулоацаш аьлча 0,935 хул эксплуатаце коэффециент.

Болх ца беш дукха ха йоаккх скважинаша: лаьттан кIал ремонт ярга хьежаш — 62 процент, оборудовани йоацаш — 12 процент, электроэнерги йоацаш — 4 процент, хIаьта кхыдараш бахьан долаш 21 процент.

Соахка планах 117 скважина ремонт е езаш яр «Грознефть» объединени. ХIаьта 57 мезозойски тIоанашкара мехкдаьтта доахарашта а еш 132 скважина капитальни ремонт яьй цо. КIоаргача скважинашта ремонт яра чотах тIехьтIехьа йIаьхлуш я из еш йоаккха ха, цига хьежжа дIадода рузкъа алсам а доалаш. Масала, 1973 шера юкъера лаьрхIача дIадолар 21,5 эзар сом а долаш из 29,6 ден-бус еш хиннаяле, соахка 32,6 ден-буйсанген 36,3 эзар сомагеи доалаш лакхделар ремонт яра хьожамаш. ХIаьта капитальни ремонт яьча скважинашкара 260,8 эзар тонн мехкдаьтта даьккхар дIадахача шера. 1974 шера даьккхача 140,7 эзар тонна метта. ХIанз дIадоладаьд капитальни ремонт яреи технико-экономически хьожамаш дIахо тоадарен балхаш.

ВорхI процентага кхаччалца сероводород йоалла мехкдаьтта дола ханна болх ца беш латта 5 скважина эксплуатаце дIаялара гIулакх вIаштIехьдоаккхилга цахаддаш шоай тIахьожама кIал лоаттадаьд республика халкъа тIахьожама органаша. Дени — буси 400 тонн гаргга мехкдаьтта лургда лакхе белгалъяьча скважинаша.

1974 шера деня Малгобек-Вознесеновски моттигашкара саьнгал доалла мехкдаьтта даккхаран дIадахийтаран эшача мехкдаьтта трапашта, газосепаратарашта технически проекташ вIаштIехьйоахилга СССР мехкдаьттан химически машиностроене Министерства город Подольскерча мехкдаьтта аппаратурай центральни конструкторски бюроца дувцаш я «Грознефть» объединени. СССР мехкдаьтта промышленноста Министерствои халкъа тIахьожама органаши юкъе енначул тIехьагIа «Грознефть» объединене укх шера январь бетта хьайицар уж дерригa проектни документацеш.

Боккхеи пайданеи болх беш я Малгобекски халкъа тIахьожама комитет. Масала, 1976 шу долалуш ханна соцаяь латташ хинна къьаьна скважинаш болх бе йолаялитареи иштта мехкдаьтта доаккхаш яраш тоаяреи дош дувцаш «Малгобекнефть» НГДУ халкъа тIахьожамхоша собрани йир цо. Болх беш йоацача ерригача скважинашта тIахьожам лоаттабергбола цах белгалбаьхар, иштта сеца латтараш йиллача ханна болх бе йолаялийтара кхоачашъе еза мероприятеш чакхъяхара гIулакха тIахьожам оттабир цу собране.

Соахка цхьоагIча квартале цу гIулакха тохкам бир штате йоацача промышленно-транспортни отдела болхлоша, «Малгобекнефть» НГДУ халкъа тIахьожамхоша, специалисташа. ХIаьта 1976 шера 28 июле дийца а дийца цу дешах лаьрхIа соцам тIаийцар Малгобекски халкъа тIахьожама комитета заседане. Из бахьан долаш ханна сеца лаьтта дукха скважинаш болх бе йолаялийта вIаштIехьдаьлар «Малгобекнефть» НГДУ коллектива. Цудухьа кастта ремонт яь яьнна болх бе йолалургйола 2 скважина мара яц укхаза сеца латташ.

Цахаддаш мехкдаьтта даккхара планаш кхоачашъяра тIахьожам лоаттабv «Малгобекнефть» НГДУ халкъа тIахьожамхоша. Укх шера январь бетта планал совгIа 950 тонн мехкдаьтта даьккхар цу коллективо. ХIаьта дIадахача шера духхьал кхоачамбоацараш гучадахара, уж балхацара шийханнахьа дIадахара, мехкдаьтта линеш, тоанов запорни арматура хувцара, лаьупкашца хьалувцара чотах 6230 тонн мехкдаьтта дойтадац «Малгобекнефть» НГДУ гIолла.

Мехкдаьтта скважинай эксплуатационни фондах дикагIа пайда эцара тIехьа доккхий балхаш ду Сунженски района халкъа тIахьожама комитето а. Сунжанефть НГДУ парткома секретара заместитель А. Д. Шуляк керте латтача халкъа тIахьожама группана дика доал ду района халкъа тIахьожама комитето. Скважинай эксплуатационни фондага лерттIа болх байтара, иштта мехкдаьттен гази йоаккхилга кхы а алсамдаккхара геолого-технически мероприятеш оттаеча а чакхйоахача а дизза дакъа лоац халкъа тIахьожама группа членаша. ХIаьта мехкдаьттен гази кIезигагIа йовлга, уж дIаухийтача линешта ремонти реконструкции елга, кхыдараш санна дола лоархIаме гIулакхашта цахаддаш шоай тIахьожама кIал лоаттаду цар.

Геолого-технически мероприятеш кхоачашъяра къаьстта дика тIахьожам лоаттабеш ба головнойи цеховни халкъа тIахьожама группай членаш ПТО начальник Н. Н. Бачаров, оператор А. С. Бескорцев, мастер В. П. Поленников, ПТО инженер С. П. Карташева, ЦИТС-а инженер В. М. Гуров, кхыбараш. Массарна хьоккхам телаш шоай керттерча посташкара къахьегама декхараш кхоачашду цар.

И. БАШИРОВ,
Д. МИЗЯКОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР халкъа тIахьожама комитета инспектораш.

ИТОГОВИ ЗАНЯТЕШКАРА

ФУ ДЕННАД ДЕШАРА ШЕРО?

Советски наха коммунистически кхетам балара, царна марксистско-ленински теореи КПСС политикаи дешаш дIадовзийтара парте цахаддаш йоакхо елга хьахьоккхаш ба «Парте XXV съезда решенешка хьежжа партийни дешара декхарех» яха КПСС ЦК соцам.

Из соцам кхоачашбеш кадрай партийни экономически дешара система боарам айбеш лоархIаме гIулакхаш даьд КПСС Назрановски райкомо. 1976—1977 дешара шера болх беш политшкола хилар политически дешара юххьанцарча звене, 130 саго дакъа а лоацаш. Царех 81 коммунисти 9 комсомолеци вар.

Юкъерча звене болх беш яр «Марксизма-ленинизма лардий» 18 школа. Укхаза дешаш хилар 227 коммунисти 26 комсомолеци юкъевола 337 саг. ХIаьта хьалха дIадахача дешара шера хиннарел 46 саг дукхагIа дешаш а волаш 32 теоретически семинар яр партийни дешара лакхерча звене болх беш.

— Укх тIеххьарча шерашка дикка тоаденнад кадрай политически экономически дешара гIулакхаш, — яхаш дувц парте Назрановски райкома пропаганди агитацеи отдела заведующе заместитела Тумгоев СаIида. — Политически экономически дешара къахьегамхой тIаберзара тешал деш я уж факташ. Нагахьа санна 1970—1971 дешара шера 3709 саг хиннавале, укх дIадахача дешара шера 8551 саг дешаш хиннав районерча политически экономически дешара системе.

ДIадахача дешара шера политически школашка КПСС истори, политически экономи, философи, Iилман коммунизм Iомаеча курсашкара коммунисташи парте боацараши цахаддаш пайда эцаш хиннаб вай парет политика, дунен коммунистически болама, СССР-а экономикеи культуреи дегIаяра практика лоархIамеча проблемаех. Укхаза Iомадеш хиннад интернационализма, халкъашта юкъерча доттагIала, КПСС къаман политика Iилмани практикан проблемай дешаш.

ДIадаха дешара шу толамца чакхдаьккхар директора С. С. Хасиева кулгалдеча «Экажевский» совхозерча марксизма-ленинизма лардий школерча ладувгIараша. Цу совхозе яьча итогови заняте хилар со. ХIанзарча вахарца иштта коллективо кхоачашдеча декхарашца айхха дувзаденна дар укхаза даь къамаьлаш. Цо пайдане а ладувгIарий безам тIабодаш а хилийтар занятиш. ХIаьта юбилейни шера ма-хулла дукхагIа юрта боахама культураш яхара тIахьехаш итогови заняте къамаьл дир коартолаш лелаеча звеной звеньевой волча Социалистически Къахьегама Турпалхочо А. А. Албогачиева.

Ше кулгалхо а пропагандист а хиларах тарра цахаддаш ладувгIарашкара теоретически знанеш практикача юкъекхухьилга хьадехар, цу гIулакха царна новкъостал дора совхоза директора нов Хасиева. Цул совгIа ше занятешка кийчлуш дешара литературах ийца ца Iеш эшаш долча марксизма-ленинизма классикай произведенеех, КПСС XXV съезда материалех лерттIа пайда эцар цо.

ИтталгIча пятилетка хьалхарча шера план толамца кхоачашъяьй, укх шера хьалхарча квартале пачхаьалкхенга дулхи шуреи йоккхара тIаийца социалистически декхараш кхоачашдаьд цу боахама коллективо. Производстве хьалхе лелаераш а хинна дIаэттаб дукха ладувгIараш.

Иштта, «Парте XXV съезда решенешка хьежжа партийни дешара декхарех» яха КПСС ЦК соцам ларде а лувцаш болх барах укх дIадахача шера политически экономически дешар дикка тоаделар ялат дIачуйлдеча Плиевски пункте а. Цудухьа производственни плани тIаийца социалистически декхараши массаза кхоачашду коллективо.

Кадрай политически дешара опыт Iоаяра дикка хIамаш карагIдаьннад «Электроинструмент» завода пропагандисташта а. ЛадувгIарий балхашта анализ а еш теоретически знанеш практически гIулакхашца вIаши юззарца уж дикеи дукхеи продукци арахеца, бедали материалаши кхое Iомабу завода пропагандисташа.

ХIара болхлочун идейно-теоретически боарам цахаддаш лакхбарца дувзаденна дика гIулакхаш доахка, материалистически боккха кхетам бола коллектив хьахиннай заводе. ИйсалгIча пятилетка шерашка дунен халкъашта юкъерча 17 выставке дакъа лаьцад заводо. Цу выставкашка яхьийта хиннача продукце экспонаташта елар цхьоалагIча степена дипломаши бронза медалаши. ИттлагIча пятилетка шерашка а дика къахьег заводчанаша.

85 политинформатор, агитатор, 45 хьехамча, 245 коммунистически къахьегама ударник, 200 гаргга производстве хьалхе лелаер, 35 рационализатор ва завода политически дешара школашкеи семинарашкеи дешаш.

Политически дешара боарам лакх а беш занятешка къахьегамца бувзаш кхетама болх барца укх шера хьалхарча квартала планаш толамца кхоачашйир трикотажни фабрика, мельзавода, нефтебаза, быткомбината, района потребительски коопераце, «40 лет Октября», «Экажевский», «Назрановский» совхозий коллективаша а.

Политически экономически дешара школашка хьахул геттара дика производственникаш, шоай гIулакхий мастераш. Царех лархIа мегаргволаш ва «Электроинструмент» завода лекальщик Котиев Ахьмад, трикотажни фабрика вязальщица Дарсигова Диба, «40 лет Октября» совхоза доярка Тимурзиева Роза, дуккха кхыбараш.

ЦIи хезача коартолаш лелаечун А. А. Албогачиева кхайкарал шерра хьал а лоацаш, боккха хьувкъам тубара къовсам лоаттабе болабеннаб района дукхха кхашка балхаш дераш. Масала, итогови заняте ше къамаьл деш Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна хIара гектара тIара 30 центнерал кIезигагIа йоацаш фуальяьха хьажкIаш чуяра хьинаре къахьегаш я шоай звено, лелар «Назрановский» совхоза хьажкIаш лелаеча звеной звеньевой нов. Алиева.

Пропагандистий новкъостал па КПСС XXV съезда документий чулоацами исторически лоархIами лерттIа кхетабе, парте оттаяь иттлагIча пятилетка планаш кхоачашъяра дерригача халкъо лоаттабеча къовсамера шоай дакъа дикагIа довза вIаштIехьдоал ладувгIарий. Цу лоархIамеча гIулакха юкъе доккха дакъа лоацаш ба партийни пропаганда энтузиасташ райпо председатель Б. Д. Ахильгов, «Электроинструмент» завода директор А. А. Мальсагов, цу завода къахьегамеи алапеи отдела начальник Л. В. Орлов, «Экажевский» совхоза директор С. С. Хасиев, дукха кхыбараш. КПСС XXV съезда материалаш ладувгIараштa бовкъонца дIайовзийтара шоай беррига кхетам, балха опыт дIалуш болх бу цу пропагандисташ.

Укхаза доаладича кхоачам болаш да цхьа масал. Дешара шера юкъерча хана еннача 55 рационализаторски предложенех 150745 сома пайда беш йола 45 предложени балха юкъейихьай, 45 эзар сома маьха бедал материалаш кхояьй. Пропагандисташа шоай болх дика вIаштIехьбаьккха лелабаь хинна хилар хьахьокх цо.

Цу дикадараш уллув хоадам болла кхоачамбоацараш а хиннад партийни дешара система цхьайолча школашкеи семинарашкеи. Идейни чулоацам хила боагIача боарамах бовцаш, ладувгIараш кIезига хьаухаш лерттIа кийч ца луш чакхийнай цхьайола занятеш. ХIаьта кхьметтел занятеш тIехьайоахаш а моттигаш нийсъеннай цхьайолча предприятешка, учреждeнешка. Иштта ладувгIараштa шоаш еннa знанеш балха практика юкъекхахьа Iомабаьбац цхьаболча пропагандисташа Цхьайолча партийни организацеша доагIача бесса доал даьдац политически дешара, йоакхо яьяц лерттIа хьалаш вIаштIехьдахара а коммунисташкара цу школай болх тоабелга хьадехара а гIулакхий.

Партийни экономически дешар дика вIаштIехьдаьккха хиннадац Назрань яхача машинаькъа станце, промкомбината, ДСУ-2, ремонтно-гIишлой управлене школашка. Укхаза пропагандисташа лерттIа пайда ийбаьбац пропаганда техническе средствaех, партийни организацеш юстара хиннай цу гIулакхашта.

ХIаьта политически дешара чIоагIа уйла тIа а йохийташ, экономически дешара хайра хIама деш хиннадац ПМК-432, АТП, быткомбинат, кирпишкаш ю завод санна йолча организацеша. Цудухьа планаши тIаийца социалистически декхараши кхоачашдац, дукххача гIишлой организацешта хьалхашка чIоагIа бIагал а яьнна дукха брак ю кирпишкаш еча завода коллективо. ТIаккха, шоашкара давинача цу гIалатий лоархIам а беш кердача дешара шера уж ца хилийтара мел эшар де декхарийла я лакхе белгальяьхача предприятей партийни организацеш.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

Поездаш графикагIа лел

Ер карара шу доладелча денз хьинаре къахьегаш хьайоагIа Грозненски локомотивни депо коллектив. Тепловозий машинисташ, цар гIончаш, слесараш, токараш, специалисташ, гIулакхера нах социалистически яхье баьннаб Октябра юбилейна даха ма-доагIара накъадахара.

Дукха ха йоацаш дар из. Рейсера цIаккхаьча, юха наькъа, араяла еза тепловозаш ехаяр. Уж графикагIа йовлар кхерам болаш гIулакх эттар.

— Из хулийтаргдац вай, — лаьрхIар депо слесараша Шатеев Владимиреи Гермашев Валентинеи. Кхы ха ца йоаеш дIаболабир болх. Чархий — моторни блок сиха вIашагI а елла, тяговиц двигатель а хийца кхаь сахьата тоайир тепловозаш, хIаьта йилла ха ялх сахьат яр. ГрафикагIа поездаш араяьлар рейсашка.

«Дошо кулгаш дола мастераш» аьнна белгалбаьха Шатееви Гермашеви къонача болхлой хьехамчаш ба.

Иштта сихеи дикеи болх чакхбаьккхарах слесарашта баркал оалаш приказаш техар, хIаранена 25 сом луш преми елар.

Г. АНОХОВ.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга

ШИ ДУНЕ—ШИ ДЕМОКРАТИ

Нагахьа санна буржуазни идеологаша яхачунга ладийгIача социализма практика гIулакх дац демократически институташца, мелла енна а демократически бокъонаши паргIатонаши лац цо гражданашта, цхьабакъда капиталистически система — из ше морг кхы йоаца демократеи сага бокъоний сий дареи «образец» я.

ХIанзарча дунен тIа сага бокъонаши демократии телхаер малав, цар гадоахар малав яха дош — адамле дIахо дегIаярца дувзаденна лоархIаме дош да. Къаьстта белгалдаккха деза: марксисташа-ленинцаша демократе хьакъехьа дувцача хана царна дагара дар доала политически формал доккхагIа дола хIама да. Социалистически обществерча демократе чулоац цун экономически социальнии маIан, наьха вахара хьисап. Цудухьа демократизаце процесс а социализме универсальнии массе оагIорахьареи маIан долаши и. Демократически дегIаахара лард я производства средствашта тIера общественни доалахье, саго сага эксплуатаци елга доацаш, хIамаш кхолача низехи материальни рузкъахи ерригача общества гIулакха пайда эцилга лерхIаш йола социалистически производственни отношенеш.

Вай мехка производственни фондех 90 процент гаргга яраш дерригача халкъа доалахьа я, вож дакъа а иштта социалистически маIан долаш йола кооперативни доалахье лоархIаш да. Демократи дегIаяра гIулакха фу маIан долаш я из факт? Вайна историцара хайна Iац производства средствашта тIера доал политически доалага, социальни доала массе тайпарча формашка мел атта довл. Доали рузкъен частни чаьха е кIеззига мара боацача дезалий бе доаллаш хиларо материальни лард хулийт антидемократически гIулакхаш, къаьстта а плутократи, бIаьхийчар Iаьдал дегIаахара.

Буржуазни демократе хьалеи перспективайи мах беча хана теркал ца дича мегаргдац, хIанзарча капиталистически дунен тIа эггара хьалхарча аргIанна, нийсхо йоацаш, цхьатарарча боараме доацаш рузкъен беркати декъаш хиларца дувзаденна дола социальни нийсхо йоаца гIулакх чIоагIлуш латтилга. Масала, ФРГ-е 1,7 процент мара боацача дезалий доалахьа я 73,5 процент производства средстваш, США бахача нахах цхьа процент мара боацарий кара да 21 процент къаман рузкъа. Великобритане бахача нахах цхьа процент мара боацараша шоай бе доалладу мехкарча дерригача рузкъах 26 процент. Иззамо сурт да хьагуш дегIадаьккхача кхыча капиталистически мехкашка а. Дуккха адамаш, къахьегама нах а боацаш, бахача нахах хьал долашагIа дола духхьал из дакъа да, экономикаеи пачхаьалкхенеи доал деча аппаратах ког гIортолга а еш, миллионаш болча наьха кхелаш шоай хьашт долчахьа дIа-юха лестаер, дерригача къаманна вахара лоархIаме дола дешаш шоашта хеттача тайпара къестадер.

Советски общество дегIаухаш 60 шера хьабенача наькъо социалистически хьисапе кхетаергйолаш чIоагIъяьй демократи — халкъа творчески низ, наьха социальни хьинар гойтилга хиларах тарра. КПСС XXV съезде Л. И. Брежнева белгалдаьккхад: «Воай социалистически демократи эргаяьккха тоаелга вай мишта кхетаду аьлча, эггара хьалха, общества дерригача гIулкахашта доал деча метте къахьегамхоша тIа-тIа шерагIа дакъа лоацилга тешшаме Iалашдар санна. вай пачхаьалкхела демократически лардаш дIахо дегIайоалаяр санна, саг массе оагIорахьара тоалургвола хьалаш вIаштIехьдахар санна кхетаду».

Советски обществана дIахо демократизаци яра ларде яда общества материально-технически база чIоагIъяра, социальни структура хувцара реальни процессаш, болхлой класса, ахархой, интеллигенце цхьоагIо чIоагIъяр, бахача наьха бе-беча группайи доакъойи гIулакхаш социально цхьан бессеи нийсхо йолаши хулга чIоагIдар, хьаькъалцеи низацеи деча балхашта, городаи юртаи юкъера башхалонаш кIезиг-кIезига йоахаш цIенъяь дIаяхар, кхыдараш. Демократи шерра дегIайоалаяра тIаберзабаь никъ цунца цхьана общество бокъонца йолча социальни нийсхонга бодача наькъагIа дIахьалхашкахьа яхара маIан долаш ба. Алхха цу хьалашка мара вIаштIехьдаргдац бокъонца йолча демократе бухсоацача кхьачача лерхIарашка кхача.

Социалистически общества гражданаша де а доагIаш доккхал деш дола хIамаш да КПСС-он. Советски пачхаьалкхеной чIоагIа лоархIам а беш Iалашъеши лораеши йола цар социально-экономически бокъонаш. Хьожаргда вай социально-экономически бокъонех эггара лоархIамегIарчунга — къахьегара йолча гражданий бокъонга. Социалистически обществе мишта кхоачашъеш я из? Из бокъо вайцига Iалашъю эггара толашагIча техника ларда тIа социалистически производство хаддаза дегIаккхувларцеи эргайоахаш тоаярцеи. Экономически процессаш планагIа нийсъеча хьалашка торо я болх булургболаш волча хIара гражданина болх Iалашбергболаш производство дегIайоалаелга хьалххагIе а белгалде. СССР халкъа боахаме дакъа лоацаш бола болхлойн гIулакхера нахи 1976 шера 104,3 миллион сагага дIакхаьчар, цхьан шера 2,1 миллион дукхагIа а хинна. ХьалхагIа дIанхача шерашка а санна, къахьегалургдолаш болча берригача наха хьабе шортта болх хилийтар. Балха низ тIа-тIа дукхагIа эшаш хул халкъа боахама, хьалдеш латт Iалаьмате доккхий гIирсаш, хьалъю керда фабрикаши заводаши, шерью Iилма-тохкамеи культурно-бытовойи учрежденей сеть. 1976 шера 2 миллион къона квалифицировании болхлой кийчбаьб. Цу массанена а шоай квалификацеген кийчонген хьежжа болх беннаб. Халкъа боахама дерригача доакъошка хьашт дола профессеши балха моттигаши хьалувца цхьатарра бокъонаш еннай социализмо маIача нахан кхалнахан. Советски Iаьдал латтача шерашка хаддаза лакхлуш хьанхад йоккха квалификации йоккха профессиональни кийчои эшаш долча балхаш тIа кхалнаьха къахьегамах пайда эцара хьоккхамаш 1975 шера халкъа боахаме дакъа лоацаш бола кхалнах лакхереи юкъереи образовани йолаш бола кхалнах 13,4 миллион вешта аьлча 1940 шерарчул 15-зза. 1928 шерачул 89-зза дукхагIа. ХIанз СССР-ерча берригача Iилман болхлоех 40 процент бараш кхалнах ба.

Къахьегара йола бокъо гражданашта цу тайпара Iалашъюлац цхьанна а капиталистически пачхаьалкхенна. Буржуазни общества ерригa керттера экономически политически структураш юкъеззача капиталистически система юкъарча кризиса хьалашка производство чIоагIа ца хиларахи лаьгIаьяларахи эггара хьалха кIалвусар къахьега саг ва. Хьабе болх ца хилар дегIадаьхкача капиталистически мехкашка миллионаш болча наха бокъонца бола бала а хинна дIаэттад. Ма-дарра аьлча, къахьега бокъо йоацараштa юкъе дукха ба кагирхойи кхалнахи, кIезига бац «эсала къамаш» оаларий викалаш, «наьха» къамех бола нах, кхы тайпа «лерттIа боаца» гражданаш. Духхьал уж ба, форманна цхьатарра бокъонаш хилар хьакхайкадой а, балхага эггара кIезигагIа дог доахийла ярашн эггара хьалха цунах бовла тарлураши. Болх боацаш бусарашта юкъе тIа-тIа дукхагIа нийслу специалисташ, йоккха квалификации лакхера образовани йолаш бола нах. 1969 шера США специалисташта юкъе хьабе болх боацараш 1,3 процент бар, 1974 шера — 2,3, 1975 шера — 3,6 процент. Итале хаддаза бе болх хиларга дог даха йиш йолаш къонача бIаь инженерах пхиъ мара вац.

ДегIадаьккхача дукххача капиталистически мехкашка ира проблема а хинна дIаотташ латт кхалсага къахьегама бокъонашцара дискриминационни гIулакхаш. Масала, Японе маIача саго эцача алапех 54 процент мара эцац цо. США дуккха хьалхагIа денз белгалдаьнна хьадоагIаш да цхьатарра квалификаци йолаш волча маIача саген кхалсаген къахьегамах телача маьха юкъера юкъ тIа-тIа йоккхагIа хулаш хилар: 1955 шера кхалсага юкъера алапи маIача сагачунца нийсдича 64 процент дар, 1965 шера—60, 1974 шера — 57 процент. Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш йолаш дар. Цу дерриганеша дувцаp цхьа хIама да: буржуазни общества къахьегара йолча шоай бокъонах — кхы мел йолча бокъоний паргIатонийи маIан ши-шегIа доадеш йолча сага паргIатонах боах ший гражданаш.

Бокъонца йола демократи хила йиш яц эггара хьалха производства средствашка, общественни рузкъен доходаши духьювлача хьасташка дилдача наьха нийсхо хулийташ йола социальни нийсхо Iалашъеча мара. ПаргIата хулалургвац экономически паргIата ца хилача. Наха юкъе нийсхо хургьяц, нагахьа санна цаI — хозяин — миллионер, хIаьта вож — чуоттаваь болхло — хилча.

Геннадий МАЛЬЦЕВ,
юридически Iилмай кандидат.

(АПН).

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН, НОВКЪОСТИЙ!

«КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ КЪАХЬЕГАМХОШТА ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ ларде а лаьца дукхача шерашка цIена къахьегарахи къахьегаме карагIдаьннараш белгалдоахаши СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла:

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА

«Грознефть» объединене бурув деттара балхий Грозненски управлене гIолла:
Голоблин Федор Ивановича — инженера-техника.
Жерноклева Мария Николаевнана — грузчика.
Кровченко Семен Ивановича — бурильщика гIончана.
Стеблянская Варвара Евстигнеевнана — комплектовщицана.
Уваров Иван Марковича — бурильщика.
Чайка Парфирий Андреевича — бурильщика гIончана.
«Союзмонтажгаз» яхача треста № 8 йолча специализированни монтажни управлене гIолла:
Белинский Николай Исаковича — слесара.
Безручко Мария Потаповнана — склада заведующена.
Волков Евгений Ивановича — инженера.
Кравченко Николай Сергеевича — медика.
Лачинов Артем Васильевича — слесара.
Пивоваров Василий Филипповича — слесара.
Словицкий Александр Григорьевича — слесара.
Сударов Иван Михайловича — крана машиниста.
Толстиков Николай Ивановича — фрезеровщика.
Хачатуров Лев Игнатовича — слесара.
Грозненски опытно-мелиоративни станце гIолла:
Копец Федор Павловича — РСФСР юртеи хини боахама кадрай говзал лакхъяккхара школа директора.
Стабровский Иван Александровича — керттерча бухгалтера.
«Севкавгипроводхоз» объединене Нохч-ГIалгIай филиале гIолла
Девятов Михаил Петровича — керттерча специалиста.
Пучковская Раиса Васильевнана — техника.
«Севкавнефтегазстрой» объединене «Грознефтегазстрой» гIишлон управлене гIолла:
Гордеев Сергей Федоровича — инструктора.
Зацепин Владимир Васильевича — производственни дешара мастера.
«Севкавнефтегазстрой» объединене № 11 йолча гIишлон управлене гIолла
Прокошина Валентина Ивановнана — кадрай отдела йоккхагIа йолча инспектора.
№ 11 йолча городской юкъерча профессионально - техническ училище гIолла:
Шевченко Адам Тимофеевича — пенсионера.
№ 55 йола юкъерча школе гIолла
Красноярова Елена Ивановнана — хьехархочоа.
Румянцева Вера Александровнана — пенсионеркана.
Шемет Александра Ивановнана — хьехархочоа.
Комракова Роза Михайловнана — хьехархочоа.

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА:

Къилбаседа-Кавказски магистральни нефтепроводий управлене ВОХР отряде гIолла:
Девченко Алексей Максимовича — шофера.
Литвякова Анна Ивановнана — стрелока.
Мищенко Григорий Фомича — отделене командира.
Поцелуев Георгий Ивановича — ВОХР отдела начальника декхар кхоачашдечоа.
Чевиков Федор Степановича — стрелока.
Грозненски машинаькъа юкъерча почтамте гIолла:
Боброва Екатерина Ивановнана — газетно-журнальни экспедице сортировщицана.
Бровенко Василий Григорьевича — хаьхочоа.
Руминский Михаил Петровича — юриста.
Михайленко Ефим Моисеевича — хаьхочоа.
Мельников Николай Ивановича — диспетчера.
Чучков Василий Григорьевича — плотника.

Малхбоалехьарча электрически сеташка гIолла:
Колганов Валентин Николаевича — лаборанта.
«Грозгипросельхозстрой» яхача проектни институте гIолла:
Гарбарь Николай Степановича — воккхагIа волча техника.
Константинова Зоя Константиновнана — йоккхагIа йолча инженера.
Къилбаседа - Кавказски машинаькъа Грозный яхача станце гIолла:
Аршинцев Иван Никитовича — пропагандиста.
Булавина Анна Алексеевнана — кассира.
Ерохина Евгения Ивановнана — оператора.
Колодяжный Михаил Ивановича — керттерча кондуктора.
Попов Алексей Григорьевича — воккхагIа волча башмачника.
Пилилин Мария Васильевнана — оператора.
Малышева Екатерина Ефимовнана — сигналиста.
Марченко Раиса Васильевнана — стрелочницана.
Руф Ольга Николаевнана — болхлочоа.
Смагин Федор Федоровича — болхлочоа.
Iалам лорадара ерригроссийски общества Нохч-ГIалгIай республикански организаце гIолла:
Филатова Валентина Степановнана — бехктокхамеча секретара.
№ 5 йолча юкъерча школе гIолла:
Нерубенко Алексей Парфирьевича — даьй-юаной комитета председатела.
№ 7 йолча технически училище гIолла:
Катаев Григорий Михайловича — плотника.
Каримова Нина Дмитриевнана — производственни дешара мастера.
Палькаев Владимир Федоровича — хьехархочоа.
Грозненски автовокзалий производственни объединене гIолла:
Ильина Мария Ивановнана — кассира.
№ 3 йолча сайрийнарча юкъерча школе гIолла:
Анисимова Валентина Васильевнана — школа дешара даькъа заведующена:
«Октябрьнефть» НГДУ военизированни охрана вIашагIтехача отряде гIолла:
Ахмадов Усама — стрелока.
Хакиев Ибрагим Мусиевича — стрелока.
Усманов Магомед Усмановича — стрелока.
Къилбаседа - Кавказски магистральни нефтепроводий управлене гIолла:
Спиров Василий Ивановича — плотника
«Промавтоматика» грозненски Iилман - производственни объединене гIолла:
Голоднова Нина Степановнана — отдела начальника заместитела.
№ 25 йолча юкъерча школе гIолла:
Анненкова Валентина Андреевнана — школа дешара даькъа заведующена.
Къилбаседа - Кавказски машинаькъа Грозненски отделене гIолла:
Аушев Магомед Берсаевича — мухь хьаэцаши дIахецаши волчоа.
Андиев Рамазан Бимбулатовича — станце дежурнена.
Ананьев Иван Игнатьевича — воккхагIа волча ревизора.
Бабина Варвара Владимировнана — техника.
Бубникова Серафима Петровнана — бухгалтера.
Богомолов Федор Кузьмича — кондуктора.
Бакуменко Александра Александровнана — водоснабжене машиниста.
Богатырев Идрис Эльжаркиевича — мухь хьаэцаши дIахецаши волчоа.
Базылевич Николай Львовича — общественни совета председатела.
Веревкин Георгий Николаевича — мухь хьаэцаши дIахецаши волчоа.
Версул Яков Ефимовича — водоснабжене машиниста.
Гринько Константин Яковлевича — водоснабжене машиниста.
Гусаков Андрей Даниловича — станце начальника.
Григорьева Людмила Тихоновнана — бухгалтера.
Герасименко Николай Ивановича — станце дежурнена.
Даренкова Анастасия Степановнана — болхлочоа.
Дорожкина Пелагея Алексеевнана — болхлочоа.
Дорофеева Лидия Петровнана — нефтепродукташ дIателачоа.
Дьяченко Михаил Федоровича — водоснабжене отдела начальника заместитела.
Джигов Антон Трофимовича — станце дежурнена.
Дмитриевцева Варвара Григорьевнана — стрелочника.
Елин Иосиф Федоровича — водоснабжене машиниста.
Евдошенко Клавдия Павловнана — йоккхагIа йолча бухгалтера.
Заудальский Иван Евстратьевича — контролера-ревизора.
Заичкина Ефросинья Григорьевнана — кассира.
Иньков Георгий Саввича — станце гIолларча дежурнена.
Карпунина Нина Никитичнана — болхлочоа.
Кинкадзе Анна Мартыновнана — водоснабжене машиниста.
Коробкова Полина Ивановнана — станце начальника.
Кобзева Лидия Кузьминичнана — станце дежурнена.
Каталовский Василий Ивановича — слесара.
Петросян Маргарита Погосовнана — техника.
Кубенева Елена Федоровнана — машинисткана.
Кештов Суфьян Хамидовича — воккхагIа волча инженера.
Кузьменко Евгения Максимовнана — кассира.
Михельсон Христафор Карловича — машиниста.
Мощина Вера Ивановнана — монтажницана.
Милещенко Андрей Павловича — воккхагIа волча инспектора.
Немков Леонтий Елисеевича — кассира.
Немченко Любовь Васильевнана — болхлочоа.
Орлушин Петр Ивановича — контролер-ревизора.
Пикузо Ольга Федоровнана — болхлочоа.
Стаценко Антонина Федоровнана — нефтепродукташ дIателачоа.
Ситникова Анна Зиновьевнана — болхлочоа.
Фомиченко Любовь Федоровнана — машинисткана.
Холунов Евгений Викторовича — отдела начальника.
Шаповалова Мария Алексеевнана — станце дежурнена.
Шевченко Яков Никитовича — ревизора-конструктора.
Ярославская Вера Ивановнана — инженера.
Яковлев Василий Федотовича — болхлочоа.
Тапсиев Павел Афанасьевича — мастера.
Мехкдаьтта промышленноста министерства Къилбаседа-Кавказски паччахьалкхен Iилматохкамен проектни институте (СевКавНИПИнефть) гIолла:
Арбузов Иван Евсенгеевича — слесара.
Белоконев Сергей Ильича — оператора.
Григорьев Николай Степановича — воккхагIа волча мастера.
Егоров Андрей Михайловича — воккхагIа волча бурув тохара мастера.
Иващин Николай Васильевича — оператора.
Суворова Ираида Николаевнана — йоккхагIа йолча Iилман болхлочоа.
Ширшов Михаил Петровича — слесара-инструментальщика.
№ 10 йолча детдоме гIолла:
Прокопова Анна Ивановнана — воспитатела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.
г. Грозный,
1977 шу, 18 май.

ДУКХА ДА КАРАГIДАЬННАРАШ

ДIадахача шера даьха толамаш чIоагIдара парте хьалхашка оттадаь декхараш кхоачаш а деш, хьинаре къахьегаш хьайоагIа укх шера «Горскнефть» НГДУ коллектив. Из дика гуш да укх шера хьалхарча биъ бетта цар баь болх лаьрхIача. Масала, цу юкъа даьккха мехкдаьтта дIадахача шера цу ханаца нийсдича 7,1 процент алсамдаьннад. Из хул 36950 тонн дукхагIа. Иштта 4,3 процент дегIаденад продукцена реализаци яр, с планал совгIа 301 эзар сома маьха.

Старопромысловски мехкдаьттахоша дIадоладаь дика гIулакх хьал а лаьца дукха къахьег тха промысла болхлошта мехкдаьтта даккхар дегIадоаладара, къахьегама овсарле алсамъяккхара, дукхагIа продукци йоккхара, рационализаторски предложенеш балха юкъехувлара, электроэнерги кхоара.

Укх шера хьалхарча квартала балха итогах «Горскнефть» НГДУ республикански Сийлен доска тIа яьккхай.

Иттлагlа пятилетка йолаелча денз планал совгIа оаха даьккха мехкдаьтта 3714 эзар тонн да, хIаьта цунна реализаци ярах паччахьалкхенна бенна пайда 379 эзар сом да. Соахка санна укх шера а дукхагIча даькъе мехкдаьтта лур Эльдарово яха мехкдаьтта доалла моттиг я.

Мехкдаьтта хьадаккхарга дIадодар лохдарца укх шера хьалхарча квартале кходир 48 эзар сом паччахьалкхен ахча. Цо хьахьокх балха эффективность лакхъяра творчески группаша дика къахьийгалга. ЦхьоалагIча квартале балха юкъе йоалайир мехкдаьтта даккхар сихдара лоархIаме йола 23 геолого-технически 13 организационно-технически мероприяти. Цар торо хилийтар 7214 тонн мехкдаьтта алсамдаккха.

Къаьстта белгалъяккха безам ба са рационализаторски предложенеш балха юкъейоалаярца 7,4 эзар сом паччахьалкхен ахча кходе торо енна К. Газиев керте латта № 2 йолча РИТС творчески группа.

Паччахьалкхен план а социалистически декхараш а кхоачашдеча шоашкара хьоккам телаш ба производстве хьалхлелаеш бола мехкдаьтта доаккха оператор助аш Ю. Исаев, А. Ибрагимов, Л. Матюхин, А. Шабуев, ППД машинист Н. Боровлев, товарни оператор А. Шагрова, слесарь - ремонтник В. Геназов, КИП электромонтер И. Настенко, СМБ болхло Г. Сафошкина, кхыбараш. Къаьстта дика къахьег Матюхина, Николаева, Боровлева вахташа, скважинашта лаьттан кIала ремонт еча, мастер С. Э. Хаджиев керте латтача бригадо. ИттлагIа пятилетка йолаелча денз графикал ворхI ди хьалха йоагIа С. Хаджиева бригада.

Л. ИВАКИНА,
планови отдела начальник.

СВЕКЛАШ ЛЕЛАЕРАШ БОЛЧА

ИттлагIча пятилетка шоллагIча шера доккхий декхараш оттадаьд шоашта хьалхашка «Автуринский» совхоза шекара свеклаш кхеераша. Цар лаьрхIад лакхара дикал йола 21,5 эзар тонн мерза овлаш паччахьалкхенга дIакхачийта.

Юрта боахама Шалински управлене специалисташа свеклаш тIаялара тохкам бир, уж дика тIаьннилга белгал а дир.

Агротехнически бокъонаша дIа ма-деххара нийссача боарамагIа гербицидаш тохар бахьан долаш оасарах цIена да свеклай кхаш. ХIанз сихдаьд свеклашта гонахьара лаьтта цамцадаккхара балхаши оасар дари. ХIара дийнахьа кхашка болх бе арайоал 800 — 850 гектарница. Цул совгIа царна новкъостала ух шекар доаккхача заводен ЧИВС ремонтно-механически мастерскойшкарен болхлой, юкъерча школай дешархой.

Совхозе болх беш я Каманаев Сайд-Хьамзат керте латта механизированни звено. Цун звенона тIачIоагIъяьй 30 гектар шекара свеклаш. Звенога я эшаш мел йола тракторааш, кхыйола юртбоахама машинаш.

100 гектар лаьттан тIа дIайийна свеклаш хий дуллаш я. 25 май тIакхоачаш свеклаш дIайийнача кхашта массанахьа шаровка яь яьккхар. Свеклашта гонахьара лаьтта цамца даьккха а оасарах цIеньяь а я 840 гектара тIа дIайийнараш, хIаьта 28 гектара тIа йолчарна хий техад. Из болх чакхбаьккхар балха кхаь дийнахьа, хий харшашка гIолла диллар.

Совхоза кулгалхоша приказаца чIоагIдаьд «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара сийна яьржача социалистически яхьа хьалаш». Цар белгалдаьха да совхоза къахьегамхошта, царна юкъе шекара свеклаш лелаераш а болаш, яхье котваьлча дергдола моральни а материальни а совгIаташ. Масала, шоай участкаш тIа лаьтта цамцадаккхара а оасара а балхаш чакхдаьхараш-та дергдола совгIат. Дукха ба уж балхаш даь баьнараш. Царех ба ерriга халонаш тIехьа а тетта шоай участкаш цIенъяь баьнна Манлова Шаймани Каманаева ТIауси.

ДIайийнача свеклашта дика гIулакх деш ва совхоза механизатор Шедидов Лом-Iаьла. Денна йола заданеш 150 — 170 процент кхоачашъю цо. Кхы а ба совхозе из санна бола механизатораш.

Совхоза керттерча агронома Арцаев Денисолтас йоах:

— Паччахьалкхенна 21,5 эзар тонн шекара свеклаш яла аьнна денна дош кхоачашдара мел эшар долаш да, из кхоачаш а дергда оаха.

Ала деза, «Автуринский» совхоза къахьегамхой даьхача толамех кхоачам баь Iе йиш йоацилга. ДIахо а иштта Iунал деш кхее еза из культура. ТIаккха тешшаме ала мегаргда керттерча агронома яьхар кхоачашхургда аьнна.

С. АКАЕВ,
юрта боахама министерства воккхагIа вола агроном.

САДОАХКАЧА ХIАМАШТА ДУХЬАЛАРА МИКРОБАШ

Зуламеча садоахкача хIамаша зе дарах хIара шера дуней тIа йоаш йола юртбоахама культураш лаьрхIача ерригача чуяхьарех 35 процентал кIезигагIа йоацаш хиннай. Царца къовсам лоаттабе оарцагIъяьккхай агротехника, селекци, хими. Цхьайолча районашка лаьттанген тIайоалача хIамашкен кхоачам болаш ядохимикаташ кхьчаяле а, зуламдергаша шоай «позицеш» хьа ца хецарал совгIа, кхыметтел чIоагIгIа наступлени а ю. Проблема лоархIаме хилар кхетадеш хул, нагахьа санна 300 гаргга тайп-тайпара садоахка хIамаш хIанзле а химически препараташта духьала отта Iема хилар теркалдича. Ядохимикатий боарам кхы а совбаккхар кхераме да, хIана аьлча уж, яша а яшаш тIайоалача хIамашка, хица, оалхазарий, чкъаьрий, хьайбай организмашка Iов.

ТIаювла хIамаш лораяра прогрессивнегIен перспективнегIен йолча методех цаI, Iилмахошта хетачох, микробиологически метод я. Из кийчъяра болх беш я тIаювла хIамаш лораеча микробиологически средствайн бактериальни препаратийн Ерригсоюзни Iилматохкама институт.

—Микробиологически метода совле дIайовзийтара, — йоах института директора Алешина Ольгас, — укх тайпара масал доаладергда аз: 1975 шера тIайоалача хIамашта зуламдергаштен лазараштен духьала СССР-е чакхъяьха мероприятеш бахьан долаш 6 миллиард гарггача сома маьха хьувкъам ца бойташ кIаллхара баьккхар. ХьалхагIе а денз йовзаш йолча методашца цхьана иштта пайда эц биологически микробиологически средстваех а.

Юртбоахама зуламдергашта сихха Iоткъам бу пестицидаша, цхьабакъда цу хана кIезига йоаяц пайдане садоахка хIамаш а, кхыметтел оалхазараш а. ХIаьта микробиологически препараташа бе безача хIамашта мара Iоткъам бац.

Iилмахоша цу тайпарча препаратий ши тайпа кийчдаьд. ЦаIаш унеча садоахкача хIамаех хьакъоастаьча микроорганизмех латт. Промышленни производства технологически процессе хьаяь уж чIоагIа а белгаларча зуламдергашта мара Iоткъам ца беш а хул. Цхьаькха тайпа препараташ хьаю производственни хьалашка Iалаьмате дукха ебаеш а. «дийна препараташ» еш дIа а увтташ, юха Iалам чу ухийташ а йолча микроорганизмашцара хьакъестача продуктех.

Кхашка обработка еча хана зуламеча садоахкача хIамай белгалара тайпаши цар личинкаши мара йоа ца а еш, микробиологически препараташа цу зуламдергий тIехье а хIалакъю, цар фу, шелала духьала оттара низ, зулам кIезигдарца. Цу тайпара препараташ массехк шера вIаштта йийттача йиш хул кхашка еш йола обработкаш кIезигъе. Уж препараташ сагаи хьайбаштен цхьанна хIамаеца зуламе яц.

ХIанз массанахьа а лелаеш я бактериальни, грибной, вирусни препараташ. Цу тIа а боккхагIча лоархIаме я боала пайда дукхагIа Iомабаьча спорови бактерей ларда тIа хьаяь бактериальни препараташ.

Микробиологически средствай «ассортимент» хIанз хIара шера шерлуш я. ХIанз тохкамаш де мехкарча юртеи хьуни боахамашка дIаеннай колорадски бумбаргаца, капустни совкаца, американски кIайча кIормацаца къовсам лоаттабу препараташ. ХIаьта Iилмахой лабораторешка кийчъеш латт керда, кхы а толашагIа йола средстваш.

Микробиологически препараташ юкъейоалаяро йиш хулийтаргья химически пестицидех дикка кIезигагIа пайда эцеи цу тайппара пайданеча фаунана, гонахьарна Iалама цар беш бола Iоткъам байбеи. 1985 шерале юрта боахама мел эш хулийтаргья уж.

— Хими вIалла а юкъе доаладергдац яхилта даиле а дац из, — йоах Алешинас. — КIезиг-дукха тIехьашка мара даргдац из. Зуламдергашцен тIайоалача хIамашта хулача лазаращцен комплексно, хIанз мел йолча средствашца лоаттабе беза къовсам: агротехникаца, селекцеца, химеца, биологеца, микробиологеца. Цу тIулакха чIоагIа лоархIаме да эгара нийсагIа, гонахьарча Iаламаи сагаи зе дергдоацаш дола боарамаш кийчдар а гигиенисташа телача рекомендацешта чIоагIа тIахьожам лоаттабар а.

Цу тайпара тIахьожам вай болаш ба. Белгала аьлча пестицидашта доагIаш да из. ДукхагIа йола чIоагIа ядохимикаташ йиихкай. Царна юкъе нийсъеннай хлорорганически препараташ а. ДIаетта мукъабеннача ядохимикаташта лира гигиенически доазош оттадаьд, обработка яьча участкашка кхашкара балхаш дара кхераме йоаца ханаш белгалъяьхай, нах лорабара способаш эргаьха тоаяьй.

— Юртбоахама зуламдергех, лазарех хьувкъам фу даь кIалхара боаккхаргба, тIайоала хIамаш мишта лораергья, цу цхьан ханна Iалама, сага зе ца де фу дича вIаштIехьдаргда — цу хаттара дала цхьа жоп хIанз укх сахьата кораданза да, — йоах Алешинас шийн къамаьл чакхдоалаш. — Цу даькъе социалистически мехкий Iилмахошца а хIаьта иштта США-и Францеи специалисташца а шерра цхьана гIулакхаш леладу советски Iилмахоша. Цхьана оарцагIдаьлча мара толам боаккхалургбац ерригача паччахьалкхенашта лоархIаме йола из проблема къоастаеча.

Стелла ПАНТЮХИНА.
(АПН).

Доазол дехьара

Кхо шу даьнна Карраско Ванессен цун нанен — чилийски эмигранташ. Фашистски хунта Iазапах байдда кIалхара баьннача царна кораяьй шоллагIа даьхе, машаре вахара ираз ГДР-е — немций болхлойи ахархойи социалистически паччахьалкхене.

АДН—ТАСС сурт.

ПОЛЬША — къонабарий мохк. Ухказа хIара дийлагIа дола бер ясле, детсаде е школе ухаш ду. Хьоьга гIа тIехьа тIехьен масе оагIорахьара йоахкхой терком ю ухказа.

СУРТА ТIА: Опочно яхача городе цхьан детсаде концерт кийчъеча хIа.

ЦАФ—ТАСС сурт.

Наьха керда перепись яра ши шу дисад

1979 шера вай мехка бахача наха аргIанара перепись ергья. Цун лоархIам боккха ба. КПСС ЦК-си СССР Министрий Советеи Москве хиннача статистикий Ерригсоюзни совещане дакъа лоацаш хиннарашка дайтача моаршал тIа белгалдаьча тайпара «переписа материалаш чIоагIа лоархIам болаш хургья мохк дIахо экономически социальни хьакъехьа дегIабара планаш оттаеш. Коммунистически парте кулгал а деш Советий Iаьдал долча шерашка вай халкъо даьха доккхий толамаш хьахьокхаргда цар».

СССР Центральни статистически управлене коллеге члена Аркадий Исупова совещане белгалдаьккхар, хьалха яьча переписа опытага а, кхыча мехкий практикага а, ООН-а статистикаи бахача наха хьакъехьеи йолча комиссе рекомендацешка а хьожаш, чIоагIа теркам тIабахийта переписа программа оттаяьлга.

Цхьан методологех чакхйоаккхаргйолча переписо торо лургья, масала, керда демографически прогнозаш оттае, городен юртеи бахача наха хьакъехьа хинна хувцамаш, дезалий структура, бераш дара боарам, иштта кхыйола фактораш тахка.

1979 шера 17 январе моттигерча ханах 8 сахьат даьлча дIайолаяь перепись 8 дийнахьа хургья. Бутт юкъекхаьчача из хIана йолаю аьлча, из я нах кIезигагIа дIа-юха уха ха: нагахьа саг мара водац цу хана отпуске, дешархой каникулаш 11 январе кхоачалу, профессионально-технически училищашка — 15 январе, хIаьта студенчески каникулаш 25 январе йолалу.

Юкъарча ханал кIеззига хьалха чакхйоаккхаргья перепись Гаьнарча Къилбаседеи кхыча дIакхача хала долча районашкеи.

Балха дакъа лоацаргда 600 эзар счетчико, 105 эзар инструкторо-контролеро, цу юкъе хургба лаьрххIа цу гIулакха кийчбаь хьехархой, предприятейи учреждений болхлой, вузашкара студенташ.

Переписа результаташ лоархIаш хургья СССР-а ЦСУ Центральни вычислительни центра ЭВМ.

Анатолий АРХИПЕНКО.
(АПН).

Дуьнен халкъашта юкъера заметкаш

УНИВЕРСИТЕТАШТА ХЬАЛХАШКА ОТТАЯЬ ДУХЬАЛЕ

Чиле фашистски хунто халкъа образование системана цхьаьнах цхьа доккха зе дир. Iаьдалаша оттадаьчох, 1978 шу дIадолалуш мехка вузашка дешарах мах боаккхаргболаш ба.

Университете деша баха безам барий дукха зе де деза ишта а вахара хала хьалаш долча мехка.

Бакъда хунто хургболча студенташта ший тайпара «льгота» лу — дешарах дIадахар дийша баьнначул тIехьагIа тIехь-тIадоагIача пхийтта шера дIатакха декхарийла беча каьхата кулг яздайт. Хала дац цу «камаьрша даьча гIулакхаца» царна хулаш бола пайда гучабаккха: саг эггара чIоагIагIа хIама хьадеш волча хана, из декхар дIатакха дезар бахьан долаш ший мукъагIа хилац, Iаьдалаша яххар де дезача дIатIаотт из. Кадраш шоашта еззача тайпара кийчъяра цхьаькха цхьа тешал да — лакхера образовани торо йолча дезалерча кагирхошта мара кхоачаргйоацилга.

Из деррига а — хунто ший хьалха хинна къаьнара политика дIахо яхьар да. 1973 шера сентябре денз, фашисташа путч яьча хана, университеташи кхыйола лакхера дешара заведенеши пиночетовцаша еча репрессий керттера моттиг а хинна дIаэйттай. Хунта викалаша, «марксистски лазар» дIа-хьа доаржадераш уж я яхаш, кафедрашкарен аудиторешкарен лелхабир демократически уйлаш я аьнна хета эзараш преподавателаши студенташи. Масала, Чилийски университета малхбоалехьа филиале балхара дIабаьхар 90 процент преподавателаш, 70 процент административни болхлой, дешара дIабаьхар аханел совгIа студенташ.

Керда бахкача университетий сена хуаргалоша дешара программаш хийцар, царна юкъера дIаяьхар общественно-политически Iилмаш а социологии психологии санна йола предметаш а. Хунто аларах профессорско-преподавательски состав декхарийла я студенташта шовинистически, милитаристски, экспансионистски кхетам бала.

Столицан кхыча городийи улицашка марксистски литература классикийи дерригача дунен цIи хезача Iилмахойи книжкаех лотаяь цIераш йоагача хана шерра даьржар фашистски уйлаш тIайола книжкаш. Гитлеровски «Майн кампф» яхар, масала, просвещене министерствос геттара эшаш йола дешара пособи я аьннад.

Вайна гучча тайпара, эггара хьалха университеташи вузаши IоцIенийр, тIаккха уж хунта доалахьа яхар, эггара тIехьа, къахьегама дезалера баьннараш лакхера образовани эца йиш йоацача баьлар.

Фашистски кулгалхоша вузашка дешарах мах баккхарах арадаьккхача декрето мехка санна доазол дехьа а дукха нах раьза боацаш духьала баьхар. Латиноамерикански прогрессивни кепайоазоно яздечох, цу декрето йоаяьй халкъо яьккха лоархIаме социальни хотало — мах боацаш дешара бокъо. Кубе йолча Халкъа барт-цхьоагIон Чилийски кагирхой комитета викало аьнначох, кердача репрессивни акто цIаькха цкъа хьахьекхар хIанзарча режима реакционни чулоацам, из мамогта сихагIа дIаяккха езилгеи демократически, халкъа правительство хьае езилгеи.

В. ШУХАНОВ,
(АПН).

Чувашийн меттала

Деналах, доттагIалах дувцаш я писатела Чахкиев СаIида «Лоаман фаьлг» яха берашта язъяь пьеса. Цу тIа вувц бирсача Вампало цхьан хана зIамига волаш водаваь вихьаь шийн воша мукъаваккха аьнна наькъа араваьннача Зураб яхаш цIи йолча кIаьнкеи цун доттагIчун ГIапурен майралахи деналахи. Дукха халонаш Iовша езаш хул Вампала духьалбаьнна доттагIий. Цхьабакъда цхьаккха хIамах кхераш боаца кIаьнкаш эггара тIехьа котбовл — Зураба воша мукъа а ваьккха цIенгахьа берз лог-майра кIаьнкаш. Къизеи унзарен Вампал берашка эшавайтар царна юкъе дола доттагIал да, яхаш хьех цу фаьлго.

Цу пьесах Нохч-ГIалгIай республикански теникий театро оттаяьча спектаклага хьежад Грознера а республика районашкара а дукха бераш. Иштта из пьеса йихьар театра коллективо ше Херсонски областе гастролешка йодаш а.

Массехк шу да из пьеса Дагестана республикански теникий театро шоай республикерча берашка гойта а.

ХIаьта хIанз дукха ха йоацаш чувашски писатела М. Юхмас шийн наьна меттала яьккха из пьеса оттаяьй Чувашски республикански теникий театра сцена тIа а. Ше С. Чахкиевга яздаьча письмо тIа М. Юхмас йоах: «Селхан «Лоаман фаьлг» дIалуш дар тхо. ТIехдика тIанийцар из спектакль. Хьона хиннача тоамаца, хьо чуваший меттала къамаьл де волавалараца, моаршал а хоатташ, дегтIара къоабалву аз хьо. Чувашерча зрителашцара хьа тIехьара вIашагIкхетар ма-хилла цунах».

ХIанз театра труппа из спектакль а йица Татаре, Башкире, Куйбышевскии Ульяновскии областашка чувашаш бахача районашка гастролешка яхай.

С. ПАРЧИЕВ.

Кхоана-бераш лорадара Дунен халкъашта юкъера Ди

Укх шера ткъаь ворхIазлагIа белгалдоаккх дунен халкъашта юкъера бераш лорадар Ди. Бераш ираз долаш, цар кхоане даькъала хилийтара тIехьа лоеттабеча къовсаме дерригача дунен тIара хьаьналча къахьегама нах кхы а чIоагIагIа кхотабеш чакхдоал из ди хIара шера.

ДикагIа мел дар берашта дIалуш болча, кхувш йоагIача тIехьен къаьстта чIоагIа йоакхо еча, лерттIа бераш хьалкхедара мел эшар Iалашдаьча вай мехка ираз долча къонала доккха цIей да из.

Иштта дар МагIалбикерча «ЧIагарг» яхача № 5 йолча берий беша а. Дунен халкъашта юкъерча бераш лорадара Денна а школе даха кийчду берий группа накъаяккхара а хетаяь Iуйре яр укхаза укх деношка. ХьоашалгIа хьийхабар берий дайноаной а. ЦIей дездара программа дIахьош дар еррига группашкара бераш, музыкальни кулгалхочун Г. А. Поповайн йоккхагIча группа воспитательница Л. Ю. Марзиевайн хьалхлеца.

Бераштен ноаноштен хетадаь иллеш аларца дIадоладелар зIамигача артистий концерт. Къаьстта дог тохадолийташ дар укх пхе шера шоашта шоллагIа цIа хинна дIаэттача берий бешацара тахан къасташ долча школага кийчо еча группацарча бераша аьннача иллецара дешаш: «Тхо укхза кхы Iуррехьа хьа ца доагIе а, берий беши тхоай группен тхона йицлургьяц. Iодика хийла, Iодика хийла, берий беш!»

ТIаккха берий музыкальни инструментальни ансамбло локх «КIай дакх ягIар дIа ара» яха йиш. Берригаш раьза хилар Кавказа костюмаш а тIаювхаш зIамигача йиIигаша даьча гIалгIай халхара. Концерт чакхдоалаш массане а аьлар «Даим хьежалба малх» яха илли. Бераштa а берригача гулбеннарашта а сакъердам хулаш дика чакхъяьлар Iуйре. Берий бешара укх шера школе болхачарна совгIаташ, делар, хIаьта бераша шоай воспитателашта, няньката зизаш делар.

«ЧIагарг» яхача берий беша дика оамал а хинна дIаэттад дезача деношта хетаяь Iуйренаш чакхйоахилга. Масала, бераштa цIаккха йицлургйоацаш чакхъяьлар «Доша гуйре» яха Iуйре а. ХIара шера хул укхаза гуйранна хетаяь берий Iуйренаш.

— Цар новкъостал ду тха зIамигача гражданашта, — дувц берий беша заведующе Л. Т. Кулбужевас. — боккхагIбараша хьадувцарахи сурташ тIарси дайза ца Iеш, ялаташ, сомаш, баьцадаараш довза, уж хьалкхедара дуккха къахьегам эшилга ха.

Б. ЧЕРБИЖЕВ.

СУРТА ТIА: шоай ловзоргашта раьза да бераш.

ОСМИЕВ Хьамзат.

БЕРАШ ДАЬХЕН КХОАНЕ Я

Лаьтта аьха фийг дIебийча,
Цунах кхоана ше мо фийгаш
Дуккха довхкаш ца тIабоал.
ХIаьта дуккха фийгаш дийча,
Дошо канаш хьал а этте,
Мехка беркат алсамдовл.

Лаьттах хьалтIадовла канаш
Фийгий кхоане йолаш санна,
Бераш Даьхен кхоане я.
Уж хьалкхийта,
Уж дейийта,
Фийга оахам эшаш санна,
Вайна эшар Машар ба.

Цудухь Коммунистий парти,
Адамашта эшар фуд хоэш,
Даим машар чIоагIбеш я.
Халиьйи машар ца бохийта
Парте мел дор,
эггар хьалха,
Берий духьа цо деш да.

Грозне шозлагIа

ИттлагIча июне Грозне ахкара театральни сезон шийн гастролешца хьаелларгья Курбанов Шихали цIерагIча Азербайджански паччахьалкхен музыкальни комеде театро. Театро Грозне гойта еэай Ф. Легара «Коача жеро», Ф. Лоу «Са башха хоза леди», И. Кальмана «Марица» яха санна классически опереттаща цхьана азербайджански музыкальни комеде классика а. Иштта цо гойтаргья азербайджански советски музыка ларделлачун Гаджибеков Уэзира «Аршин мал-Алан» яха оперетта а кхыйола спектаклаш а.

Театра директора Бунниятов Макбета аьлар: «Тхо шозлагIа да Грозне гастролешка даьхка. Эггара хьалха тха коллектив укхаза хилар 1971 шера. Цу хана тхона дега тоам хулаш дика чакхъяьлар гастролаш. ХIара спектакло зал хьалйиза хIана бац аьнна нах вIашагIтохар. Грозненцаш музыкальни комеди езаш а из йовзаш а нах болга гучадаьлар тхона. Цудухьа укх шера а хIаравар раьза волаш Грозне юхайоагIа тха театра коллектив. Тхона къаьстта дика хет ер вай вIашагIкхетар Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача шера чакхдоалаш».

Кастта театра сцена тIа массаза а къонен наьха самукъадоахен шоай спектаклаш гойта болалургба вежарашха йолча Азербайджана артисташ.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕК» — «ТОРПЕДО»: СЧЕТ — 0:0

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион хьалйизза гулбеннача наха юкхьанца дена сакъердаме футбол гургхилара белгалонаш гучаювлаш дIадоладелар самардийнахьа «Терекаи» Кутаисерча «Торпедо» яхача командани юкъе хинна вIашагIкхетар. Шийн хана массехк шера мехка футболах йолча чемпионата лакхерча лиге лайза а дукха цIи хеза футболисташ кийчбаь а команда я «Торпедо». Духхьашха ловзаш эшар цуна «Терек» а. Царна юкъе хьалхагIа хиннача вIашагIкхетарех дуккхагIаларaш гуржий футболисташ кот а бувлаш чакхдийннад. Иштта, совхха а шозза «Терек» эшайир цар.

Цхьабакъда цу гIулакхо шек баханзар «Терека» футболисташ. ВIашагIкхетар дIадолалучше а хьаьший фу уйла йолаш ловза дага ба ха ца а гIерташ, цар наIарашта тIатеIар «Терек». Ловзара хьалхарча минуташка денз хьаьший защитникашта юкъе гIолла чакхлелх А. Чихладзе, А. Синько, В. Соколов, кхыбараш. «Торпедо» наIарашка гол чутоха йиш йолаш моттиг нийсьелар матча 5 — 6-ча минуте. Хьаьший штрафной майда чура аракхесса бургац Г. Кудрявцева гаьнара тохача шгайгах дIа а кхийтта А. Чихладзе латтача хьайкхар. Цхьабакъда цо кертаца теха бургац наIарашта тIагIолла дIахьар. Хьалхара тайм чакхъялалехьа кхы а массехказза хьалхабовла йиш йолаш бар вай футболисташ. Дале а цхьанцалолча бахьанех цар аьттув баланзар.

ШоллагIча тайме а ловзара сурт кхы башха хувцадаланзар. ХьалхагIа санна халдаьнза хьаьший наIарашта тIагIерташ ба фусамдай, бургац нагнаггахьа мара «Терека» наIараш йолчахьа яккха магац хьаьшашта. «Терека» футболистий гол чутоха аьттув болаш мел нийсьенна моттигаш дIаювца эттача дукха дувца дезаргдар. КIезигагIа дале а массехказза счет хьаелла йиш йолаш бар В. Колядко, А. Чихладзе, В. Соколов. Цхьабакъда цу юкъа а геттара дика ловзар хьаьший вратарь е бургац наIарашта уллув чакхйоалар. Иштта счет 0:0 а йолаш чакхдаьлар из сакъердаме вIашагIкхетар.

«Терек» котъяьннаеце а белгалдаккха доагIа вай командас дика футбол гойталга. Цудухьа тIехь тIайоагIача хана из аьттув болашагIа ловзаргхиларах теша мегаргва.

М. САЛМАНОВ.

* * *

Цу дийнахьа хьалхарча лигерча кхыйолча командашта юкъе хинна вIашагIкхетараш иштта чакхдаьннад: «Спартак» М. — «Рубин» — 4 : 1, «Шинник» — «Звезда» — 3 : 1, «Динамо» Мн. — «Уралмаш» — 2 : 1, «Динамо» Л. — «Кузбасс» — 3 : 1, «Таврия» — «Памир» — 2 : 0, СКА — «Пахтакор» — 0 : 0, «Спартак» Орд. — «Колхозчи» — 4 : 1, «Спартак» И. - Ф. — «Металлург» — 1 : 1.

ХЬАЛХАРЧА ЛИГЕРЧА КОМАНДА ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА (31-ча майга диллача).

Командаш	Л	К	Н	Э	Б	О
1. «Пахтакор»	11	6	5	0	19—4	17
2. «Динамо» Мн.	11	7	3	1	15—4	17
3. «Таврия»	10	6	1	3	11—4	13
4. «Уралмаш»	10	6	1	3	17—14	13
5. «Спартак» М.	11	5	3	3	19—17	13
6. «Нистру»	10	3	6	1	12—10	12
7. «Памир»	11	6	0	5	14—13	12
8. «Кузбасс»	10	5	1	4	19—13	11
9. «Терек»	10	4	3	3	13—11	11
10. «Торпедо»	11	5	1	5	8—11	11
11. «Шинник»	11	2	6	3	11—12	10
12. «Колхозчи»	11	4	2	5	10—15	10
13. СКА	10	2	5	3	8—9	9
14. «Спартак» (И.-Ф.)	10	2	5	3	9—11	9
15. «Динамо» Л.	11	2	5	4	11—14	9
16. «Кривбасс»	10	3	2	5	14—18	8
17. «Металлург»	10	1	5	4	8—13	7
18. «Спартак» Орд.	10	3	1	6	10—15	7
19. «Рубин»	10	2	1	7	10—21	5
20. «Звезда»	10	0	4	6	6—14	4

Библиотекарий республикански конференци

Укх деношка КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически дешара ЦIагIа хилар республика библиотекай болхлой Iилма-практически конференци. Цига дийцар комплексно беча библиотекай балха эффективность лакхъяра наькъий хьакъехьара дош. «Комплексни хьисапе беча идейно-кхетама балхеи КПСС XXV съездеи парте Нохч-ГIалгIай обкома V пленумеи дIадеххача тайпара библиотекай болх тоабара хьакъехьарчеи дешаех» доклад йир КПСС обкома пропагандаи агитацеи отделя заведующе заместителa А. Н. Бубнова, хIаьта цу дешай хьакъехьа цун содокладчик вар КПСС обкома инструктор Е. Б. Григорьев.

«Пропагандисташта а ладувгIарашта а юкъе литературана пропаганда яр дифференцированни хьисапе леладар — библиотекай балха эффективность айяра лоархIаме гIулакх» — цу тайппарча дешаех яр КПСС обкома политически дешара ЦIен библиотека заведующе Е. Н. Шабуннинай содоклад.

Конференце къамаьл дир Гудермесски централизованни библиотека директора Н. А. Прошинас, «Красный молот» завода парткома секретара заместителa Л. В. Кончаковас, В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецa библиотека заведующе Л. Г. Кенерцевас, город Грознерча централизованни библиотека методически отдела заведующе Н. Мамедовас, Грозненски района Первомайски районни библиотека дIа-юха лелаеча фондай заведующе С. В. Писковас, «Грознефть» объединене ЦНТБ методически отдела заведующе С. М. Безверщенкос, КПСС Заводской райкома библиотека болхлочо М. И. Лыгова, Сунженски централизованни система директора Р. И. Мадебадзе, Чехова цIерагIча республикански библиотека методически отдела заведующе А. К. Коваровас.

Иштта конференце къамаьл дир КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместителa Э. А. Исаева.

Къамаьл даьраша даьшхар Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара юбилейна накъайолхаш библиотекаша беча балха, эффективноста а дикала а гIулакхашта библиотекаша еча пропаганда, халкъа боахама планаш кхоачашъяра къахьегамхой оарцагIа бахара халкъа политически а къахьегама а уйлаш айяра, цун нравственни, патриотически, интернациональни кхетам совбаккхара хьакъехьара дешаш.

ДукхагIа теркам тIабахийтар политически а экономически а дешара системе болча пропагандисташта политинформаторашта, агитатораштеи ладувгIараштеи дифференцированни гIулакх делга тоаде дезара.

ЮРТАРА ШКОЛА

КХЕТАМЕИ ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БАЛХА УЧРЕЖДЕНИ Я ШКОЛА

Наха кхетам балар комплексагIа чакхдаккхар социалистически общество дегIаяра, коммунизм хьалъяра программа кхоачашъяра боккха лоархIам бола гIулакх да.

Нагахьа санна хургвола гражданин массе а оагIорахьара кхетам болаш, шийн хьашташ кхычар хьашташца дувза ховш, цIена уйла йолаш хьалкхеве безам бале цунна хьехам луча сага деккар да дуккхача хIамаех, ше луча хьоккамах, дега цIеналах, цунгара доагIар хьадехарах пайда а эцаш болх дIабахьар. ТIаккха мара хилац кхетама балхах искусство.

Тха района хьехархоша шоай педагогически болх бизза ларх1ац ерригача формаех, методех боагтIаш бола пайда а эцаш из ца бойя.

Яндарерча № 1 йолча школе эрсий мотти литературен хьехача С. Ю. Хашагульговас, Назранерча № 1 йолча школа уж предметаш хьехача Г. И. Макаровас, № 3 йолча Назрановски школе юххьанцарча классашка хьехача Р. К. Оздоевас, кхычар цахаддаш пайда эцаций шоай болх творчески чакхбаккхара педагогически методех! Эшшача метте берех бехк баккха, лоадам боаца харцдар карагIдаьнначов гешт де, царна хьалхашка латтача декхарех уж дIаккхетаде хьож уж. ХIаьта цунах беркат а доал.

Вай парте, мехка идеологически балха учрежденеша мах баь варгвоаца, Iалаьмате йоккха опыт Iоаяьй кхетама болх комплексагIа дIабахьара. Из опыт балха юкъейолаяр — эггара хьалха кхоачашде деза гIулакх.

Укх тIеххьарча шерашка Назрановски района школашка шийн тайпара къахьегам хьехара система хьахиннай. Иштта дикагIча оагIорахьа тоалуш боагIа комплексагIа политически а, патриотически а, атеистически а кхетам балара болх. Цунна чудоагIа къахьегама, политехнически дешара, факультативни занятеш яра, школай хьалашка хьежжа классал а школай а арахьара беча балха, юртбоахама опытнически балха доакъош. Дуккха а школаш я районе юххьанцарча классашкара денз бераш къахьегамга дахарца белгалъяха йиш йолаш.

Бераш къахьегам безаш хилийтара дукха къахьег № 3 йолча Назрановски школа юххьанцарча классашка хьехача Р. К. Оздоевас. Цо ше мел деш дола хIама тIадерзаду берий уйлаш конструкторски, технически гIулакхашка, бувзам болаш хилийтара, шоаш дер къахьегам безаш царга дайтара.

Юкъерча а бархIшерарча а школай 4 — 8 классашкара дешархой (кIаьнкаш) школьни мастерскешка болх беш хул дахчахи металлахи хIамаш хьае Iомалуш, электротехника, машиноведени, юртбоахама машинаш йовзаш.

Цу тайппара дика мастерскеш я № 1 йолча Наьсар-Кертерча, № 1 йолча Яндарерча, ТIой-Юртарча, № 1 йолча Назрановски юкъерча школашка.

Кхувш йоагIа тIехье къахьегам безаш хьалкхеяра мел йоакхо ю дувцаш я «КПСС XXV съезда соцамашца дийза дешархошта къахьегама кхетам балар» яхача укх шера апрель бетта хиннача районни конференце материалаш. Конференце къамаьл дир дуккхача школай хьехархошен тайп-тайпарча боахамий, предприятей кулгалхошен. Цар массане а белгалдаьккхар дешархой къахьегам безаш хилийтар школай деккар хинна ца Iеш, боахамий партийни, комсомольски, кхыча общественни организацей декхар долга.

КПСС XXV съезде Л. И. Брежнева яьа доклада тIа белгал ма-даккхара масса дола дакъе дегIавена саг хьалкхевара чIоагIа лоархIаме гIулакх да вай ханара парте политика хьал а лоацаш, комплексни кхетам баларах бизза пайда эцар.

Компелксни кхетам балар боккъонца вола коммунизм хьалъярхо кийчвар да. Коммунистически уйла йолаш нах хьалкхебара районе школашта карагIдаьнна дика гIулакхаш дувцаш, белгал ца даьхача далац хIанз а тIехь балха тIа нийслу цхьаццадола кхоачамбоацараш а. Цхьайолча школашка кхоачам боллаш йоакхо яц кхетама болх тоабара йола торонаш юкъеозара, кердача программах бизза пайда эцара, дешар низах а доацаш берий лоIамера гIулакх хинна дIаоттадара.

ХIанз а нийслуш да тайп-тайппара мероприятеш совъяхарца, хIара бераца, кхелетавоагIачунца шийна беш бола кхетама болх формально чакхбаккхар. Из иштта ца хилийтар хьехархой керттера декхар да.

КIезига йоакхо ю дешархой оамалий культура айяра. Цхьайола школаш кхетама балха юкъмоттигаш хинна дIаэттаяц. Масала, коммунистически кхетам болх ледара лелабу Наьсар-Кертерча, СурхотIарча, Пхьилекъонгий-Юртарча № 1 йолча юкъерча школе, кхычахьа.

ХIанз районе дешара заведенешта хьалхашка латта деккар да нийсденна кхоачамбоацараш сихагIа дIа а даьха, дешархошта луш бола кхетам комплексагIа баккхбаккхар.

Школа кхетама а идеологически а балха учреждени я. Цудухьа парте хьехархошкара дIадех берригa кхетама болх саг коммунистически дог-уйла йолаш, массайолча оагIорахьара дегIавена, виза советски гражданин волаш кхеваь дIаоттавар.

В. КАЛАШНИКОВА,
Назрановски районо заведующа.

ДЕШАР ВАХАРЦА ДУВЗАШ...

Балха дикал лакхъяра декхараш берригача къахьегамхошта санна хьехархошта а доагIа. Цудухьа вай республика ерригача школаша санна тха школа хьехархоша а чIоагIа раьза а хинна тIаийцар Волгоградски Ростовски областашкарча хьехархоша педагогически балха дикал лакхъяра тIехьа дIаболабаь болам.

Дешархошта дика знанеши кIоаргга идейно - нравственни кхетами балара тоьал йоккха опыт Iоаяь хьехархой тха школе кIезига бац. Хьэшаргва вай истори обществоведени хьехаш вола Наикаджиев Султан Садманович. Цун хIара урок вахара чоалханеча дешашта жоп луш чакхйоал. Шийн предметах дешархой дIакхетабарал совгIа хьехархочун керттера декхар лерхI по вахара социальни оагIонашта классови, партийни маIан де дешархой Iомабелга. ЙоккхагIча классашка деша багIа кагий нахи мехкарийи къаьстта чIоагIа зувш хул шоай хьехархочун дог - уйла миштад, ше хьехаш йола идейно-нравственни принципаш из кхоачашъеш ва е вац. С. С. Наикаджиев ше ва ше ювцаш йолча принципашка хьежжа вахаш вола саг. Цудухьа цун хIара урок дешархой сакхетам кIоарглуш, бIаьхегIа хулаш чакхйоал. Болх дика барах цуна тийнай КПСС Грозненски райкома, районо сийлен грамоташ.

Чулоацам боккха болаш ба идейно - нравственни кхетам балара болх. Школе деш мел дар — дешар Iомаделга, ленински лекторе занятеш чакхйоахилга, тIемен къахьегамен сийлен моттигашка гIолла никъ белга, совхоза кхашка хьалкхебаь хьувкъам чуэцача гIо делга — из дерригa а кхувш йоагIача тIехьенна идейно-нравственни кхетам балара пайда эца йиш йолаш гIулакхаш да. Керда сат хьалкхевара дола рецепташ долаш а дац е хила йиш йолаш а дац. Цу хьакъехьа де дезачунна керттера лостамаш къоастаде мара йиш яц. ХIаьта керттердар кхетам луш барий педагогически говзалах а цар знанеех а тийша да.

Коммунистически кхетам балара даькъе пайда эцаиза йола торонаш гуча а йоахаш уж балха юкъекхувлара деккар латт тахан школана хьалхашка. Цудухьа цу хьакъехьа дича бакъахьа долчун оаха уйла йича, цIаькхаза а беррига дешар хьехарен кхетам баларен болх эргабоаккхаш тоабе лаьрхIар оаха.

Школе дешаш верригa а 1089 саг ва тха. Царех дешарах ца кхувш пхи саг мара вац. Хета тарлора, тхоах ер ма дий аьнна безк баккха йиш йолаш хIама дац-кх из, аьнна. Цхьабакъда, Волгоградски Ростовски областашкарча тха коллегаша ма-аллара, дош процентах, отметках лаьтта Iац. Бера дешарцара безам, цун уйла сомаяккха, дукхагIа ха а довза а Iомаде школа мишта вIаштIехьдаьннад — из да тхона хадданза дагадоаллар, хIаьта цунна йоакхо е а гIерт тхо. Цунга вуга никъ — дешархой коллективаца беш санна бе безa къаьст - къаьста болча дешархоща бу болх а яхилга да.

Из гIулакх дика вIаштIехьдоал юххьанцарча классашка хьехаш йолча А. Я. Магомадовай. Шийн хIара уроке берий творчески инициатива сомайоахаш, Iомаеш йола тема хIаранега дIакхоачийташ, ше хьехаш дар берашта гонахьарча вахарца дувзаш дуккеи педагогически говзал лакха йолаш къахьег цо. Айна Януевнас балха тIа Iоаяь опыт йийцай методически советашка. ХIанз цунах пайда ийбу шин школа хьехархоша.

ДикагIболча тха хьехархой опыто хьаьекхад дешархоех хьехархо дукхагIа мел теша, цо царна дукхагIа дIатIа мел дехка дешархой нравственни бIаьхегIа хулилга, дешар тIа цар доккхагIдола толамаш доахилга. Тха школе исторе, физика, литература урокашка ладувгIаш хиннача района хьехархой совещане дакъа лаьцараш чIоагIа раьза хилар шоай болх вай лакхе ма-аллара вIаштIехьбоахача хьехархошта С. С. Наикаджиева, М. Н. Гришаковна, Я. З. Арсемиковна, Л. Д. Коняхинана, иштта кхычарна.

ХьалхагIа цIаккха ца хиннача тайпара лакхбеннаб хIанз хIара урока идейни чулоацам, кIоаргбеннаб цун Iилман а политическии а лостам. Iилма довзара хьаст хIанз духхьал цхьа учебник а хинна ца Iеш, эггара хьалхагIа дерригa вахар да.

Дукха ха яц тха школе эрсий мотти литературен хьехаш Гришакова Надежда Николаевнас болх бу. Цхьабакъда цун хIанзе коллегашка а дешархошка а шийн сий дайта вIаштIехьдаьннад. Шийн урокашка Надежда Николаевнас дувц вай ханарча литературана карагIдаьнараш, цунна ха корайоагIа арадаьнна керда сакъердаме книжка дешархошца дашха. Цун урокий чулоацам кIоаргагIа хулийт цо дешара фильмаех, вахарерча фактаех пайда ийбаро. Цо дика гIо ду кхувш йоагIача тIехьенна материалистически сакхетам балара. Литературацара шийн безам дешархошта дIабала гIертача цо дешархошца къамаьл ду шийна цхьа уйла йолча нахаца санна.

Дукха теркам тIаухийт оаха дешархощца классал а школа а арахьа болх бара. Иштта, дешархой дегашка дусаргда укх шера школе чакхдаьнна кхаь ноахалий вIашагIкхетар. Цига оаха бийхабар революцеи граждански тIемен, Сийлахь - боккхача Даьй - мехка тIемен къахьегамен ветеранаш, Iилмахой, артисташ, художникаш, юрта Совета депутаташ. Из вIашагIкхетар Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара хетадаь дар. Иштта, дика чакхъялар дукха ха йоацаш школе хинца фашистски хунтана духьала къовсам лоаттабеча Чиле денал долча халкъа хетаяь сайре а.

Цхьабакъда тха балха юкъе кIезига дац кхоачамбоацараш а. Масала, школе да эшаш мел долчунца дика Iалашдаь Ленински цIа, йолаш я лекторски группа а. Дале а, царех массаза а бизза пайда ийбац оаха. Иштта, тоае езаш я школера цхьайола дешара кабинеташ а. Соахха аххан каникулашка «Заря» яхача совхоза кхашка болх беш дешархоша даьккхача ахчах дешара кабинеташта эшаш йола оборудовани ийцар. Из гIулакх дIаходахьа лерхI оаха укх аьхи а.

Иштта тIехь тIайоагIача, хана, тха школа юртара школа хилар теркал а деш, дукхагIа теркам тIаахийта беза дешархошта юртбоахама техника йовзийтара, ялат кхедечун, хьайбаш леладечун атта боаца болх царна безабалийтара. Кхувш йоагIача тIехьенна дешар хьехилга, коммунистически кхетам лулга — дерригa теркалдеш болх бе лерхI тха школа хьехархой коллективо.

С. ХАДЖИЕВ,
Грозненски районерча Чечен-аулерча юкъерча школа директора заместитель.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

31 май

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — В. Чичков. Вахтангова цIерагIча Паччахьалкхен Академически театра «Йистейланза йола диалог» яха спектакль. 14.30 — «Хьа къахьегам, хьа сийле я», Документальни фильмай программа. 15.20 — «Декабристех дола дувцараш». 16.15 — «Дунен халкъий творчество». 16.45 — «Iилма тахан». 17.15 — «Боккъонца дола бераш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — «Тха къахьегам хьона ба, Даьхе». Пролетарски яхача юрта номер 1-гIа йолча юкъерча школах дола дувцар (ГСТ). 18.50 — «Социалистически хьисапера вахар а халкъа хьал-торо а». Передачана юкъе дакъа лоацаш ва СССР Госплана Iалам лорадара отдела начальник П. И. Полетаев. Передача дIахьу политически обозревателa Л. В. Вознесенске. 19.40 — «Эквилибрист» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Документальни фильмай программа. 22.00 — Художественни гимнастиках йола СССР чемпионат. Йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Замигача бераште дола физика» яха бераштa дола телевизионни фильм. 18.15 — Московски симфонически оркестро дIалокха болгарски композитора П. Владигерова произведени. 18.50 — Хоржамашта накъадолхаш. Заводской района № 27 йолча харжама участкера агитпункт болх беш я (гIалгIай меттала). 19.30 — Киножурнал. 19.40 — Кагирхошта дола телевизионни журнал (гIалгIай меттала). 20.10 — СССР вежарий республикай денош. Таджикски ССР. Кинопрограмма.

1 июнь

I ПРОГРАММА

БЕРАШ ЛОРАДАРА ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ДИ.

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Иллеш доах Бодра Смяна», Пионерий Софийски Дворецa берий хора концерт. 10.00 — «Кинопикъбархой клуб». 11.00 — Советски иллей концерт. 14.30 — Бераш лорадара дунен халкъашта юкъерча Денна йола телевизионни документальни фильмай программа. 15.25 — Литературни произведенеш экрана тIа яхар. «Гаьнара иехкаш» яха художественни фильм (А. Гайдара повестах). 16.45 — «Даькъала хийла хьо, бIаьсти». Берий къахьегама а салоIара а хьакъехьа. 17.15 — «Юртара горизонташ». Социалистически яхья дневник. 17.45 — «24 сахьат». 18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.20 — Советаш хоржача накъадолхаш. «Вая кандидаташ» (нохчий меттала). 18.25 — «Котало». Передача дIахьу Советски Союза шозза Турпала, эскара инарала Белобородова. 18.55 — «Спортлото» тираж. 19.05 — Сийлахь-йоккхача Октябра 60 шу дизарга. Советски Эстони. Передачана юкъе дакъа лоацаш ва Эстоне Компарте Центральни Комитета хьалхара секретарь новкъост И. Г. Кэбин. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Спортивни программа. Футболах йола чемпионат. «Динамо» яхача Центральни стадионера передача. Баскетболах йола континенташта юкъера кубок. СССР сборни — Канада сборни. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Дворецера передача. Йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Мультфильм. 18.25 — «Продукци чIоагIен, тешаме ди кен хилара методаш». Производственно-технически кинонформаци (ГСТ). 18.35 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала). 19.05 — Бераш лорадара дунен халкъашта юкъера Ди. Шелковской района пионерий цIен художественни самодеятельноста концерт. 19.35 — «Аьрзе кIоригаш ткъамашта яха Iомалу» яха телевизионни документальни фильм. 19.50 — «Право быть ребенком» яха документальни фильм. Йистеяьлча — хоамаш, реклама.

РАДИО

31 май

СССР ВЕЖАРИЙ РЕСПУБЛИКАЙ ДЕНОШ. (КЪИЛБАСЕДА ХIИРИЙ РАДИОДИ).

6.30 — Цхьана къовсам лоаттабеш чIоагIденна доттагIал. Исторически Iилмай кандидата Аушева беседа. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Ашараш (гIалгIай меттала). 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш (гIалгIай меттала). 8.50 — «Октябро вайна никъ сийрдабаьккхар». Къилбаседа - ХIирий АССР Министрий Совета председателa Цагараева беседа. 9.15 — «Ялат кхедерий дезал» яха очерк. 9.25 — Къилбаседа-ХIирий ашарий концерт. 9.30 — «Къона вай заманхо» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 16.00 — Цифраштеи бакъдараштеи Къилбаседа-ХIиричен сурт. Беседа. 16.15 — Ленински мугIара тIехьа. «ДоттагIален каналаш». Очерк. 16.30 — Йол хьокхаш болчарна (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайранара Грозный» яха радиовыпуск. Горсете гIолла.

1 июнь

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.26 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.32 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Коа тIара овлхазараш леладелга дегIадоаладе. «Староюртовский» коа тIара овлхазараш леладеча фабрикера передача. 8.50 — Халхара ашараш. 9.15 — «Машара советски политика дIаяхьар». Беседа. 9.30 — «Вай доттагIа — Iалам» яха радиожурнал. 16.00 — Депутаталла болча кандидатех дола дувцараш. 16.15 — «Хьона да, Даьхе, салтечун дог» (нохчий меттала). 16.45 — ХIара кхайна дикала Знак! «Хадданза терко тIаахийта ялаташта Iунз лара». Урус-Мартановски районера передача (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи, Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи, фегара температура республике 22—27, Грозне 24—26 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча хана догIа а делхаш хилеи, фегара температура буйсана 6—11, дийнахьа 15—20 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделай — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттеи деношка

СФ05131. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4026.